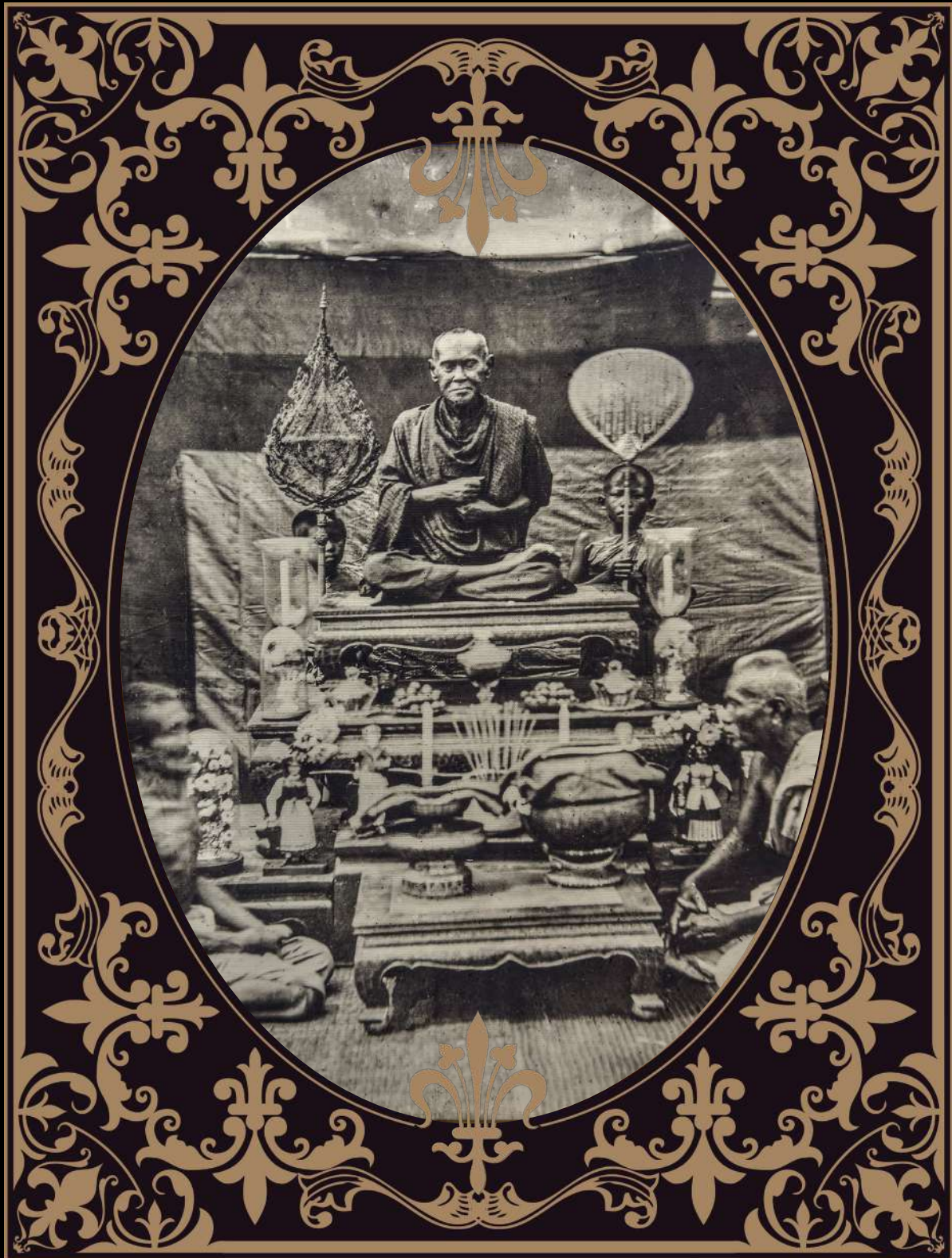
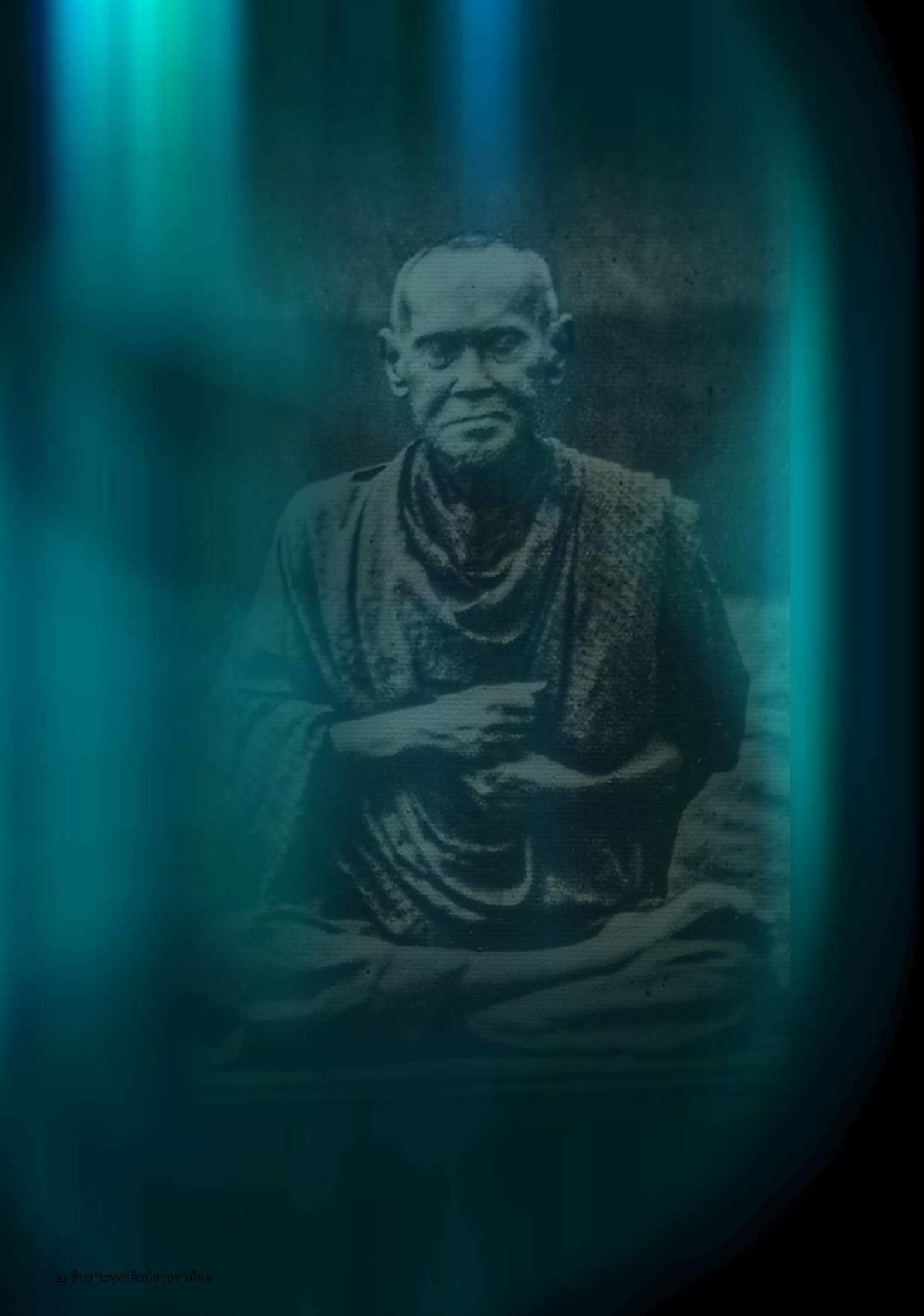

The Buddhist Arts Gallery

ฉบับพระสมเด็จฯ

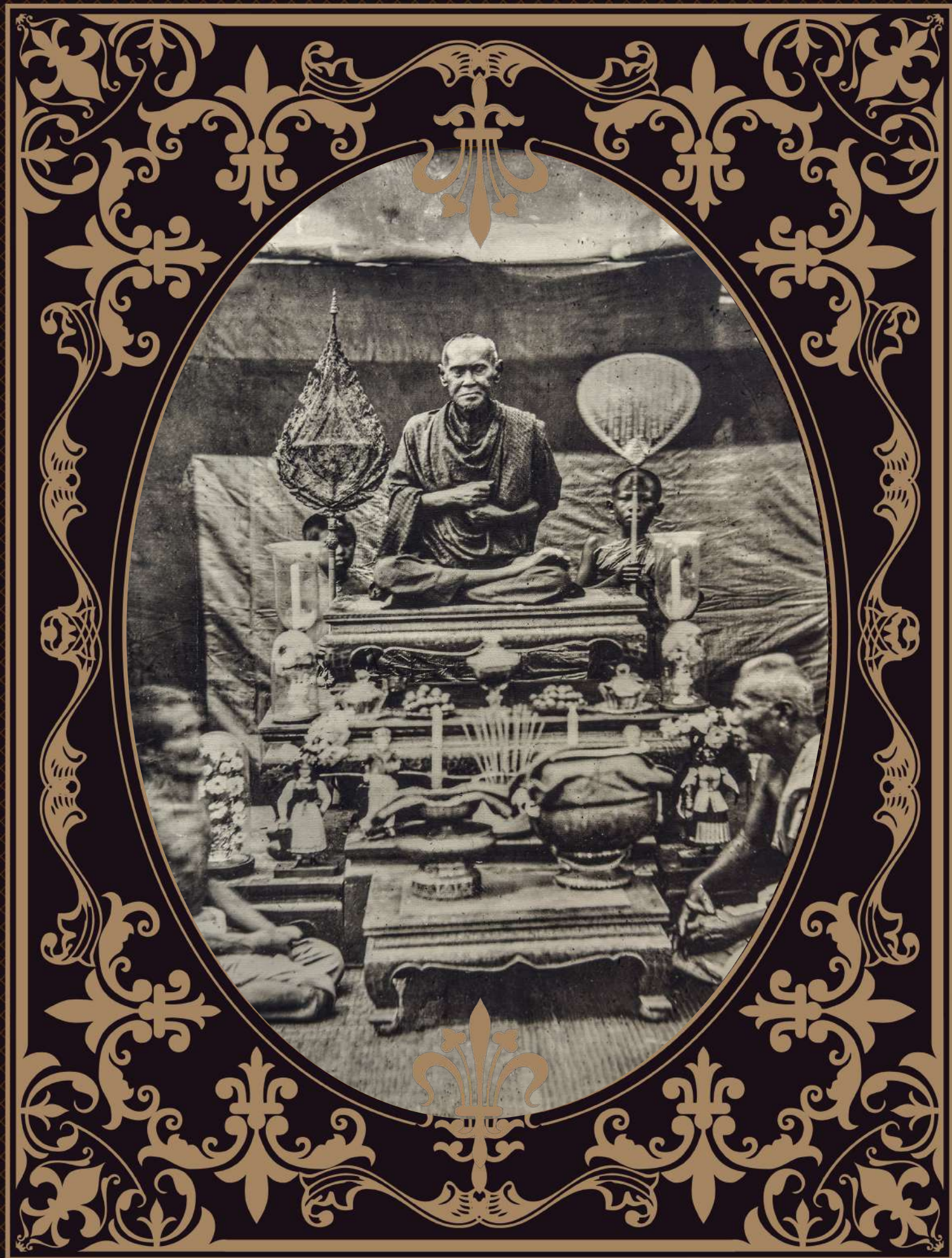

พุทธคุณ

“พระประธานยิ้มรับฟ้า”

มีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินบำเพ็ญพระราชทานกุศลถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ไปวัดไหนก็ไม่เหมือนมาวัดระฆังฯ พอเข้าประตูโบสถ์ พระประธานยิ้มรับฟ้าทุกที”

สนเทื้อพระพนมอาวษ
โต พุทฺทมัส

สารบัญ

๑๘

พิมพ์ทรงพระประธาน

๘๐

พิมพ์ทรงเจดีย์

๑๒๒

พิมพ์เกศบัวตูม

๑๖๐

พิมพ์ฐานแซม

๑๘๖

พิมพ์ปรกโพธิ์

อาจารย์ อรรถภูมิ บุญเกียรติ
บรรณาธิการบริหาร

เมื่อกล่าวถึง **สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)** แห่งวัดระฆังโฆสิตาราม หลากๆ ท่านคงนึกถึงพระพิมพ์เนื้อปูนปั้นที่รู้จักกันดี ในนามของพระสมเด็จวัดระฆัง อันได้รับการ ยกย่องเชิดชูเกียรติคุณให้เป็นจักรพรรดิแห่ง พระเครื่องทั้งปวง

พระสมเด็จวัดระฆัง ซึ่งสร้างขึ้นโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) เมื่อเกือบ 160 ปี ล่วงมาแล้ว (เชื่อกันว่าสร้างขึ้นประมาณปี พ.ศ.2409) ซึ่งพระสมเด็จวัดระฆังมีอยู่ด้วยกัน หลายพิมพ์ทรง ตั้งแต่พิมพ์ทรงพระประธาน พิมพ์ทรงเจดีย์ พิมพ์เศศบัวตูม พิมพ์ฐานแซม และ พิมพ์ปรกโพธิ์ ไม่ว่าจะเป็นพิมพ์ไหนต่าง ก็ได้รับความนิยมและมีการแสวงหากันมาช้านาน ด้วยเหตุแห่งศรัทธาและความเชื่ออันเปี่ยม ล้นในบารมีธรรมของเจ้าประคุณสมเด็จท่าน

ยิ่งตามประวัติเรื่องราวที่เล่าขานต่อกันมา เช่น เมื่อคราวเกิดอหิวาตกโรคระบาด ในช่วงปี พ.ศ. 2416 อันเป็นหนึ่งปีหลังจากเจ้า ประคุณท่านละสังขาร คราวนั้นโรคอหิวาโรคระบาด หนักจนเป็นที่มาของ “ปีระกาทำใหญ่” มีผู้ คนล้มตายดุจใบไม้ร่วง และมีใครบางคนได้ รับนิมิตหรือฝันไปว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์

(โต) มาบอกให้เอาพระพิมพ์เนื้อปูนปั้นที่ได้ รับมาจากวัดระฆังมาแช่น้ำนำพระพุทธรูป องค์อธิฐานขอขามิ พระพุทธรูป พระธรรมคุณ และคุณของพระอริยสงฆ์ ขอให้พระพุทธรูป นี้นี้จัดปิดเป่าเสียให้สิ้นซึ่งโรคร้าย โรคระบาด และต่อมาปรากฏว่าใครก็ตามที่ได้ทำตามนิมิต ดังกล่าวนี้เป็นอันหายและรอดตายจากโรค ระบาดในคราวนั้น

จึงเป็นที่เริ่มแสวงหาพระพิมพ์เนื้อปูน บั้้นรูปทรงสี่เหลี่ยมขึ้นพัก ซึ่งต่อมาก็พากัน เรียกกันว่า “**พระสมเด็จวัดระฆัง**”

The Buddhist Arts ฉบับพระสมเด็จ วัดระฆังเล่มนี้ ได้จัดทำขึ้นด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจ รวบรวมเอาประสบการณ์ในการเรียนรู้เรื่อง พระสมเด็จวัดระฆังอย่างยาวนานถึงครึ่งศตวรรษ จึงเชื่อมั่นว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านและผู้ ศึกษาเรื่องพระสมเด็จวัดระฆังไม่น้อยแน่นอน และหวังว่าหนังสือเล่มนี้ไม่เพียงเป็นที่พึ่งของ ผู้ที่จะศึกษาเรียนรู้แต่อาจจะเป็นประโยชน์ใหญ่ หลวงที่จะนำไปสู่โอกาสที่ผู้อ่านแต่ละท่าน อาจได้ครอบครองพระสมเด็จวัดระฆังสักองค์ หนึ่งในวัน

๑๐๘ พิน ๙

เรื่องราวที่คุณยังไม่รู้

พระสมเด็จวัดระฆัง จักรพรรดิพระองค์

จักรพรรดิของพระเครื่องหังปวง

“

...จึงเกิดเป็นพิมพ์ที่แสดงเอกลักษณ์ทางสกุลช่างโดยได้รับแรงบันดาลใจต้นแบบพิมพ์มาจากพระพุทธรูปโบราณ ศิลปะสุโขทัย เชียงแสน และอุทอง อันเป็นพุทธศิลป์ 3 สกุลช่างที่ถือว่างดงามเป็นที่สุด

”

พระสมเด็จ...มาตรฐานที่แท้จริง

เรื่องราวของพระพิมพ์เนื้อปูนปั้น รูปทรงสี่เหลี่ยมขึ้นพัก ซึ่งสร้างขึ้นโดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) แห่งวัดระฆังโฆสิตาราม เมื่อประมาณเกือบ 160 ปี ที่ผ่านมามีการมีพระสมเด็จองค์นี้มาเรื่อยๆ การมองแต่เพียงว่าต้องเป็นมาตรฐานของตนเท่านั้น จึงจะถือว่าถูกต้องนั้นเป็นสิ่งที่อันตรายอย่างยิ่ง เพราะเรื่องของพระสมเด็จองค์นี้มีความหลากหลายเหลือเกิน ละเอียด ลึกและกว้างเกินกว่าที่จะบรรยายได้เพียงไม่กี่หน้า กระดาษก็จะเข้าใจกันได้ถ้วน

เริ่มต้นกันที่ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ท่านได้สร้างพระพิมพ์ไว้อย่างน้อย 2 ช่วง หรือ 2 ยุค ในชีวิตของท่าน ช่วงต้นหรือยุคต้นตามประวัติเล่าขานกันว่าท่านได้สร้างพระสมเด็จด้วยเนื้อปูนผสมผงวิเศษต่างๆ โดยเลียนแบบรูปพรรณพิมพ์ทรงของพระหลักนิยมนต์โบราณ

ซึ่งมีกันอยู่มากมายหลายพิมพ์ หากจะยึดเอาคำให้การ
ของเจ้าคุณพระธรรมถาวร (ช่วง) ลูกศิษย์ใกล้ชิดซึ่งระบุ
ไว้ว่ามีพิมพ์ถึง 73 พิมพ์ แค่นี้ก็ปวดหัวพอประมาณ
แล้วครับ

ในช่วงต่อมาหรือในช่วงหลัง คือช่วงที่หลวง
วิจารณ์เจียรนัยท่านได้เริ่มงานรังสรรค์แม่พิมพ์จาก
หินมีดโกนถวายเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า จึงเกิดเป็นพิมพ์ที่
แสดงเอกลักษณ์ทางสกุลช่างโดยได้รับแรงบันดาลใจ
ต้นแบบพิมพ์มาจากพระพุทธรูปโบราณ ศิลปะสุโขทัย
เชียงแสน และอุทอง อันเป็นพุทธศิลป์ 3 สกุลช่างที่
ถือว่างดงามเป็นที่สุด กลุ่มช่างหลวงวิจารณ์ฯ หรือกลุ่ม
ช่างที่เรียกกันว่า “**ช่างสิบหมู่**” ได้ช่วยกันรังสรรค์
แม่พิมพ์จำนวนหลายสิบแม่พิมพ์โดยแบ่งแยกในชั้นหลัง
ว่าเป็นพิมพ์ทรงพระประธาน พิมพ์ทรงเจดีย์ พิมพ์
เกศบัวตูม พิมพ์ฐานแซม และพิมพ์ปรกโพธิ์

จะเห็นได้ว่าในช่วงชีวิตของเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า
หากเอาประวัติการเล่าขานของผู้ที่ทันชีวิตของท่าน
และเป็นผู้ที่เชื่อถือได้หลายๆ ท่าน ก็ลงความเห็นไว้ว่า

พระสมเด็จพระเจ้าที่แท้จริงของท่านสามารถแบ่ง
ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ **กลุ่มแรก** เป็นการเลียนแบบพระพิมพ์
โบราณ ซึ่งน่าจะเป็นลูกศิษย์ลูกหาที่มีความรู้ทางด้าน
ช่างอยู่บ้างเป็นผู้แกะแม่พิมพ์ถวาย หรืออาจมีวิธีถอด
พิมพ์มาจากพิมพ์โบราณก็เป็นได้ จึงทำให้พระสมเด็จ
กลุ่มนี้ขาดความงดงามในเชิงช่างและพุทธศิลป์

ส่วน **กลุ่มหลัง** คือกลุ่มช่างสิบหมู่ซึ่งเป็นช่างหลวง
จึงได้มีพระสมเด็จพิมพ์ทรงทั้งงดงาม ง่ายแก่การศึกษา
รวบรวมและเล่นหากันมาตั้งแต่ต้น จึงเกิดการยอมรับ
กันเรื่อยมาจนเป็นมาตรฐานการตลาดในปัจจุบัน

ในส่วน of แม่พิมพ์นั้น ผู้ชำนาญการบางคนได้
กล่าวไว้ว่าพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน
มีอยู่เพียง 4 แม่พิมพ์ ซึ่งแท้ที่จริงแล้วในข้อนี้ เป็นข้อ
จำกัดของความรู้เฉพาะที่เขาถือกันตามมาตรฐานการ
ตลาดเท่านั้น หาใช่เป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด เพราะยังคง
เป็นเรื่องการยอมรับเฉพาะหมู่คณะที่มีปัจจัยเรื่อง
เวลาอันยาวนานมาสนับสนุนเท่านั้น

พระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์ทรงพระประธาน

“บุญเราไม่เคยสร้าง ใครที่ไหนจะมาช่วยเจ้า”

ลูกเอ๋ย ก่อนจะเที่ยวไปขอบารมีหลวงพ่อก็คใด เจ้าจะต้องมีทุนของตัวเอง คือบารมีของตนลงทุนไปก่อน เมื่อบารมีของเจ้าไม่พอ จึงค่อยขอยืมบารมีคนอื่นมาช่วย มิฉะนั้นเจ้าจะเอาตัวไม่รอด เพราะหนี้สินในบารมีที่เที่ยวไปขอยืมมาจนพันตัว... เมื่อทำบุญทำกุศลได้บารมีมา ก็ต้องเอาไปผ่อนใช้หนี้จากจนหมดตัวไม่มีอะไรเหลือติดตัว แล้วเจ้าจะมีอะไรไว้ในภพหน้า หมั่นสร้างบารมีไว้แล้วฟ้าดินจะช่วยเอง

“จงจำไว้นะ...เมื่อยังไม่ถึงเวลา เทพเจ้าองค์ใดคิดจะช่วยเจ้าก็ไม่ได้ ครั้นถึงเวลาทั่วฟ้าจบดิน ก็ต้านเจ้าไม่อยู่ จงอย่าไปเร่งเทวดาฟ้าดินเมื่อบุญเราไม่เคยสร้างไว้เลย จะมีใครที่ไหนมาช่วยเจ้า”

สมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์
(โต พรหมรังสี)

พระสมเด็จพิมพ์ทรงพระธาตุ

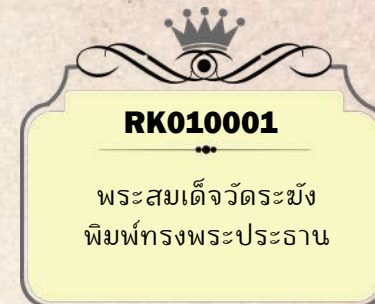

๑๐๘ พินึก เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

พระสมเด็จวัดระฆังโฆสิตาราม อันใคร่ต่างก็รู้จักว่าเป็นพระพิมพ์ปูนปั้นอันยิ่งใหญ่จนเป็นที่ยอมรับและยกย่องให้เป็น “จักรพรรดิของพระเครื่องทั้งปวง”

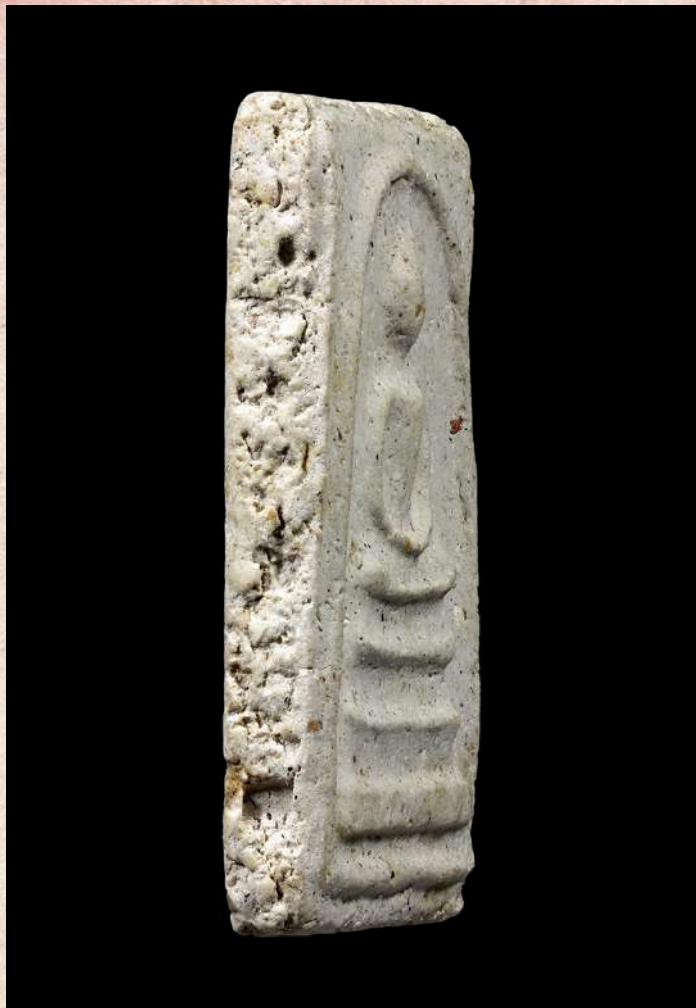
เรื่องราวการสร้างพระสมเด็จ ของเจ้าประคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ล้วนมีความศักดิ์สิทธิ์พิสดาร บางเรื่องอาจจะเหลือวิสัยที่จะเข้าถึง เข้าใจได้ อันเป็นด้วยบุญฤทธิ์ อิทธิฤทธิ์ที่สมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต) ท่านประสิทธิ์ประสาทไว้เป็นมรดกอันยิ่งใหญ่แก่พวกเรา ล่วงมากกว่า ๑๕๐ ปี ตามที่มีประวัติเรื่อง

ราวการสร้างพระสมเด็จไว้ที่วัดระฆัง ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๐๙ เรื่อยมา

พระสมเด็จวัดระฆังฯ นี้ สังคมรับรู้ เรียนรู้ กันมาว่ามีจำนวนแม่พิมพ์อยู่หลายแม่พิมพ์ ที่เรียกกันว่า พิมพ์ทรงพระประธาน อันเป็นพิมพ์ที่มีค่านิยมสูงสุด รองลงมาเห็นจะเป็น พิมพ์ทรงเจดีย์ พิมพ์เศศบัวตูม พิมพ์ฐานแซม และพิมพ์ปรกโพธิ์ รวมๆ กันแล้ว สังคมรับรู้ ยอมรับกันว่ามี ๕ แม่พิมพ์ ตามที่กล่าวไว้แล้ว

๑๐๘. ฆัณเฑาะว์ เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

RK010002

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ทรงพระประธาน

ในที่นี้จะกล่าวถึงพิมพ์ทรงพระประธาน แน่นอน บางท่านอาจมีคำถามตามมาว่า แล้ว
กันก่อน สังคมน์การเล่น นักสะสมพระสมเด็จฯ ใครเป็นผู้บอกเล่ายืนยันเรื่อง ๔ แม่พิมพ์ ผู้
เรียนรู้กันมาผิดๆ ว่าพิมพ์ทรงพระประธานมีอยู่ เขียนขออนุญาตแจ้งผู้อ่านว่าอย่าไปรับรู้
๔ แม่พิมพ์ มันเลยผิดมาอย่างไร หรือจะมีใครอีกก็

ถ้าการเรียนรู้ รับรู้เรื่องจำนวนแม่พิมพ์ คนที่ยังตอกย้ำกันผิดๆ เอาเป็นว่าผู้เขียน ขอ
ที่ว่ามี ๔ แม่พิมพ์นี้ ผิด แล้วความจริงจะมีมาก ยืนยันว่าเฉพาะแม่พิมพ์พระประธานนี้อาจ
หรือน้อยกว่านี้ ผู้เขียนขอใช้พื้นที่ต่อ จากนี้ไป จำแนกแยกแยะให้เห็นชัดเจนได้ว่ามีเกินกว่า
ชี้แจงแถลงไขพอให้เข้าใจเห็นภาพกันโดย ๒๕ แม่พิมพ์ แน่นอน!

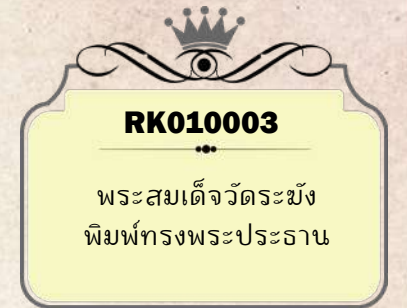
เรื่องแรก แม่พิมพ์พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ทรงพระประธาน มีเกินกว่า ๔ แม่พิมพ์

๑๐๘. ฝันแก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

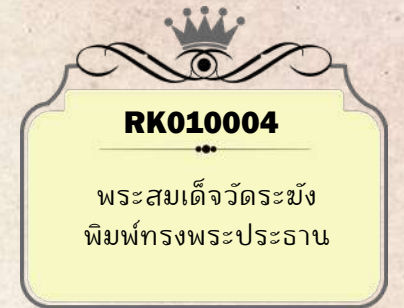
โอ้โฮ ! เหตุไฉนโยเล้ามันถึงได้แตก คลาดเคลื่อน ทั้งนี้เพราะว่าผู้ศึกษา เรียนรู้ ไม่
ต่างกันมากมายขนาดนี้ จาก ๔ แม่พิมพ์ มีใครพยายามที่จะเรียนรู้ทำความเข้าใจ
ยืดขยายไปได้ถึงกว่า ๒๕ แม่พิมพ์ ข้อมูลนี้ ให้ได้ด้วยตนเอง มีแต่รับฟังเชื่อตามๆ
“ถูกมากกว่าจริงหรือ?” กันมาอย่างไรเหตุผล คล้ายกับปราศจากจิต
ในเมื่อลำพังเพียงจำนวนแม่พิมพ์ก็ ได้สำนึกที่จะต้องคิดค้นหาความจริง ก่อน
ยังเห็นต่าง เห็นแย้งกันอยู่เช่นนี้ แล้วเรื่อง ที่จะปักใจเชื่อ
ราวอีก ๑๐๘ จะไม่พากันผิดพลาดมากมาย
หรือ? มีแน่นอนครับ มีอีกมากที่ผิดพลาด

๑๐๘. พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

นอกจากจำนวนแม่พิมพ์ที่ยืนยันอีกครั้ง หนึ่งว่า พิมพ์ทรงพระประธานนั้นมี ๔ แม่พิมพ์ เป็นเรื่องผิดพลาดใหญ่หลวง บางท่านยัง ไม่รู้ ด้วยซ้ำว่าพระสมเด็จจวัดระฆังฯ ทั้ง ๕ พิมพ์ ล้วนมีขนาดต่างกันดังนี้ คือมี**ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อม** อีกด้วย

นอกเหนือจากขนาดที่ต่างกันจนพอ จำแนกได้ ยังอาจกล่าวได้ว่ามีฟอร์มพระที่ต่าง กัน เช่น ฟอร์มลำลึก ฟอร์มลิ้นก้างดี และ ฟอร์มบอบบาง บางท่านอาจจะเคยได้ยิน คำ กล่าวถึงพระสมเด็จจว่า “สมเด็จบาง นางหนา”

คำพูดเหล่านี้ก็เป็นเหมือนกัน เหตุแห่งความ คลาดเคลื่อนเรื่องจำนวนแม่พิมพ์ ๔ แม่พิมพ์ นั้นเอง คนเห็นเรื่องเดียว ก็ชี้เฉพาะเรื่องที่ตน เห็น คนรู้สองเรื่องก็ชี้เฉพาะสองเรื่องที่ตนรู้ เพราะฉะนั้น การรับรู้ รู้เห็นที่คับแคบจึงนำ พาไปถึงความรู้ที่คับแคบ จนนำพาให้คน ที่รับข้อมูลตามๆ มาพากันหลงทิศหลงทาง คับแคบกันไปใหญ่

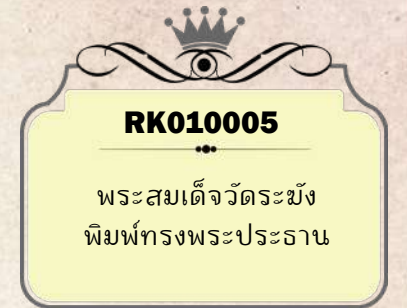

๑๐๘. ฆัณเฑาะว์ เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

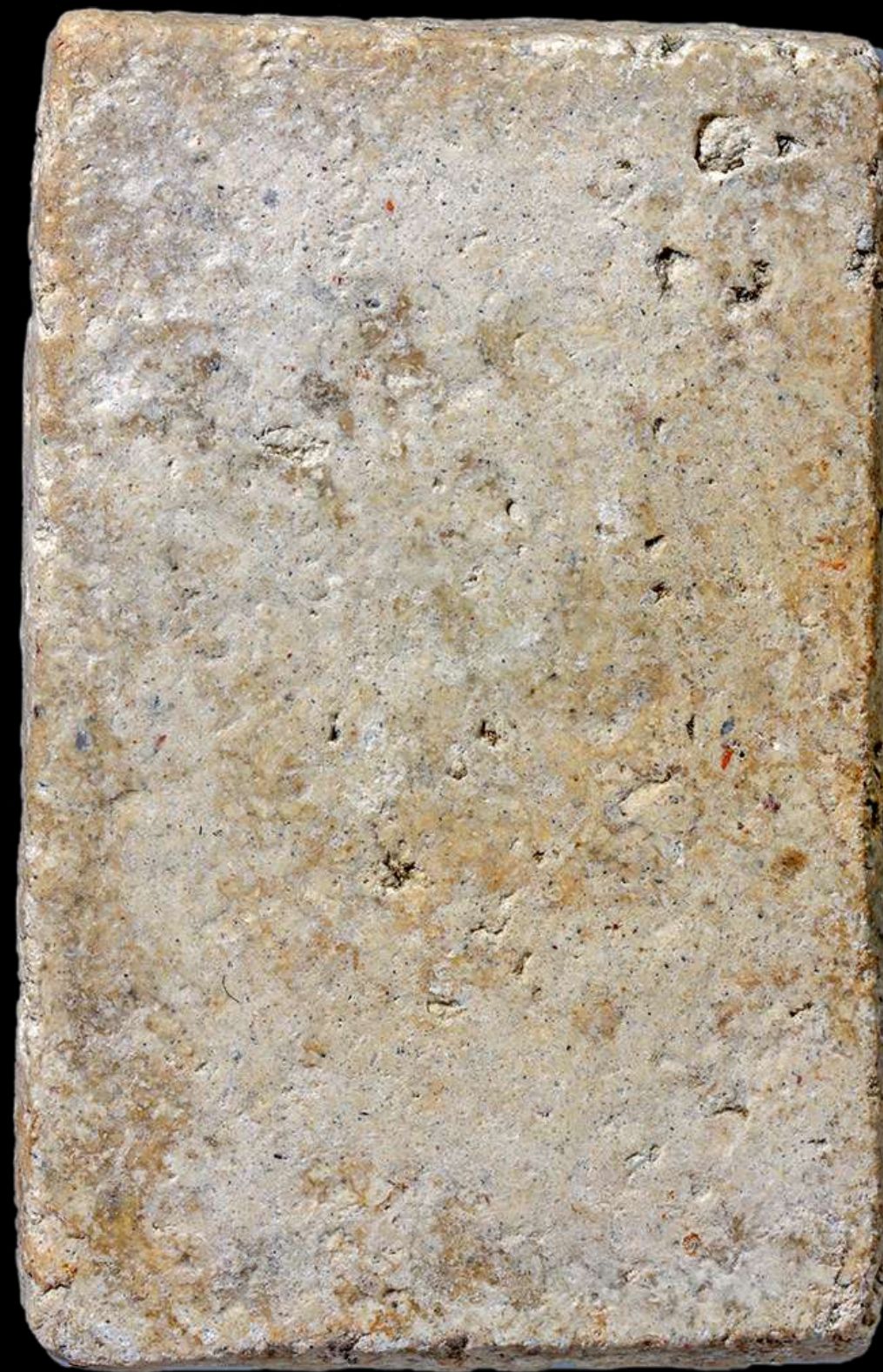

เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในการพิจารณาถึงเรื่องพิมพ์ทรงของพระสมเด็จวัดระฆัง จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงกระบวนการสร้าง อันเริ่มจากแม่พิมพ์เป็นสำคัญ

พระสมเด็จวัดระฆังเป็นพระพิมพ์ที่รังสรรค์งานแม่พิมพ์โดยสกุลช่างหลวงแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประมาณช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 กลุ่มช่างหลวงนี้เรียกกันว่ากลุ่มช่าง “หลวงวิจารณ์เจียรนัย” ซึ่งท่านเป็นช่างทองในรัชสมัยรัชกาลที่ 4 ต่อรัชกาลที่ 5 และยังมีตำแหน่งเป็นเจ้ากรมช่างสิบหมู่ แห่งราชสำนัก

วัสดุแม่พิมพ์สันนิษฐานตามคำบอกเล่าของท่านเจ้าคุณพระธรรมถาวร (ช่วง) ศิษย์อาวุโสในเจ้าพระคุณสมเด็จฯ (โต พรหมรังสี) ที่มีอายุยืนยาวมาถึงปี พ.ศ.2470 ด้วยอายุกว่า 90 ปี ท่านเจ้าคุณธรรมถาวร เล่าไว้ว่าแม่พิมพ์พระสมเด็จแกะจากหินมีดโกนซึ่งมีคุณสมบัติแกร่ง โดยแกะกลับด้านลึกลงไปในพิมพ์และเป็นพิมพ์หน้าเดียว หรือแม่พิมพ์ตัวเดียว ที่ต้องอาศัยภาชนะรองกดแผ่นหลัง จนต่อมาก่อให้เกิดธรรมชาติด้านหลังองค์พระหลากหลาย และเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการพิจารณา

๑๐๘. ชั้มนกัฏ เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

RK010006

พระสมเด็จจวัดระม้ง
พิมพ์ทรงพระประธาน

สาระสำคัญด้านพิมพ์ทรง กรอบพิมพ์ของพระสมเด็จเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดกว้างยาวไล่เลี่ยกันในพิมพ์ต่างๆ และอาจแบ่งแยกออกเป็น 3 ขนาดตามความนิยมทั่วไป คือใหญ่ กลาง ย่อม ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วก่อนหน้านี้

ในการรังสรรค์แม่พิมพ์พระเครื่อง ช่างได้แกะเป็นรูปพระพุทธรูปปฏิมากรภายใต้ชั้มนกรอบแก้วบนพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า เว้นพื้นที่ว่างนอกชั้มนกรอบแก้วอย่างลงตัว ความลงตัวของพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้ากับชั้มนกรอบแก้วที่มักจะ

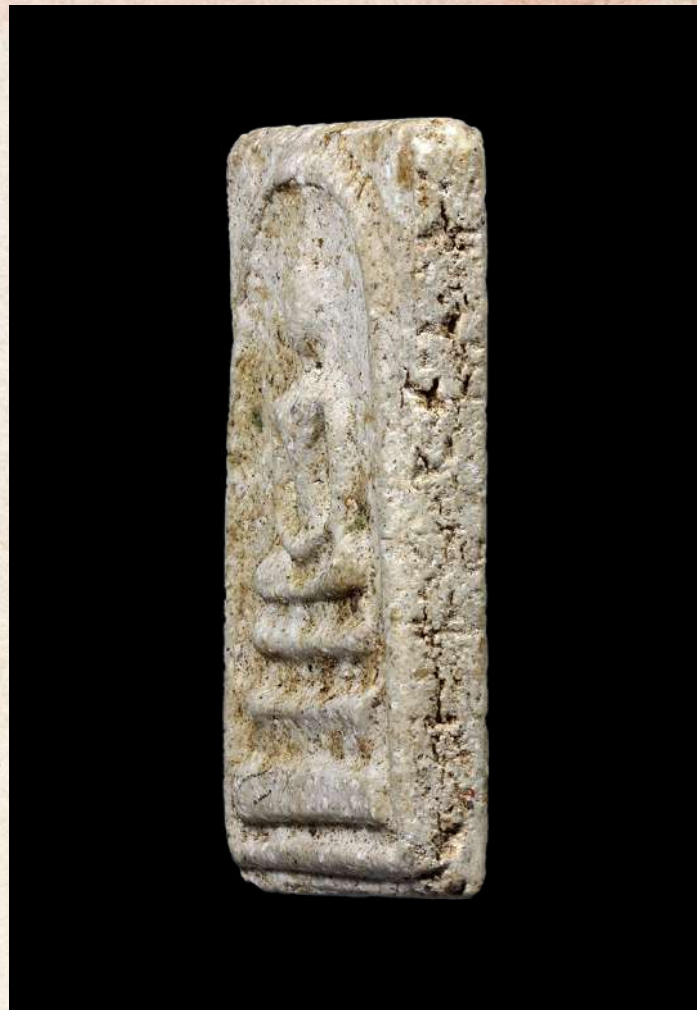
เรียกกันว่า “ชั้มนกัฏผ่าซีก” กับปฏิมากรองค์พระเป็นปางสมาธิประทับเหนือฐานสำคัญ 3 ชั้น ลดหลั่นกันลงไปอย่างงดงามลงตัว

งานช่างของกลุ่มช่างหลวงวิจารณ์เจียรนัย ได้รังสรรค์งานองค์พระพุทธรูปปฏิมากรแบบเรียบง่ายโดยไม่เน้นปรากฏรายละเอียดมากนัก นอกจากเส้นชั้มน องค์พระ และฐานแล้วจะปรากฏสัญลักษณ์แสดงว่าองค์พระครองผ้าจีวร ผ้าสังฆาฏิ แต่ไม่ปรากฏรัดประคด

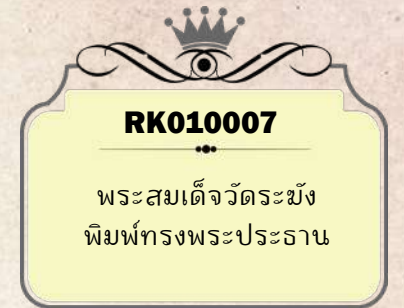
บ้านพระครูติ
0982878245

๑๐๘. ชินแก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ลักษณะการซ้อนพระบาทเป็นแบบสมาธิราบ โดยแสดงฝ่าเท้าซ้ายขององค์พระสัมพันธกับหัวเข่าและปลีช่อง และยังปรากฏคอดข้อเท้าซ้ายต่อเนื่องสัมพันธ์กับปลีช่องซ้ายชัดเจน ส่วนฝ่าเท้าขวาไม่ปรากฏให้เห็น ส่วนมากมักจะแกะพิมพ์เป็นแอ่งลึก กว้าง ไกลเคียงกัน เนื้อหน้าตัก

สำหรับฐานองค์พระเป็นแบบฐานพระรัตนตรัย คือ ฐานสามชั้น แสดงสัญญาณต่างกันในแต่ละฐาน ดังนี้

ฐานบนสุดจะเป็นแนวสันนูนลึกลงไป ฐานกลาง ซึ่งมักเรียกกันว่า “ฐานสิงห์”

หรืออาจเรียกรวมกันว่า “คมขวานฐานสิงห์” หรือบางท่านอาจเรียกว่า “ฐานสำเภา” คือ นอกจากจะปรากฏสัญญาณนูนวาดโค้งเล็กน้อยแบบเชือกกว่าตักท้องช้าง ปลายฐานขวามือขององค์พระจะขีดแหลมขึ้นมากกว่า ปลายฐานด้านซ้าย และฐานนี้จะมีเนื้อฐานลาดเอียงลงมาจากด้านสันของฐาน จากหน้าไปสู่บางแบบที่เรียกกันว่าคมขวาน

หัวฐานทั้งซ้ายและขวาแกะพิมพ์ลึกเป็นเส้นนูนแสดงมิติสามเหลี่ยม เมื่อกดพิมพ์ลงไปลึกๆ จะคล้ายกับขาโต๊ะ หรือขาสิงห์ จึงมักจะเรียกกันว่าฐานสิงห์

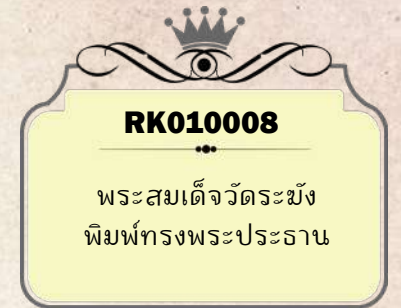

๑๐๘. ฐานแก้ว เรือนราวของพระสมเด็จฯ

“

ฐานล่างสุด ชิดฐานซุ้มเป็นฐานหน้ากระดาน ปลายฐานด้านขวามือขององค์พระตัดเป็นมุมแหลมพองาม ประมาณ 75 องศา ส่วนปลายฐานด้านซ้ายองค์พระจะทำมุมประมาณ 85 องศา หรือเกือบๆตั้งฉาก เนื้อฐานเต็มเป็นแนวระนาบ จึงมักจะเรียกกันว่าฐานหน้ากระดาน ธรรมดา อีกอย่างหนึ่งของฐานหน้ากระดานนอกจากจะมีเนื้อฐานเต็มตลอดแนวแล้ว อาจพบการยุบตัวของเนื้อฐานเป็นแอ่งเล็กน้อยตลอดแนวก็อาจเป็นได้

จุดควรสังเกตเกี่ยวกับพื้นในระหว่าง ฐานทั้ง 3 ชั้น พื้นกลาง (ระหว่างฐานบนกับฐานสำเภา) จะมีส่วนกว้างและมีมิติลึกมากกว่า พื้นในช่องว่างส่วนบน ส่วนพื้นล่างระหว่างฐานสำเภากับ ฐานหน้ากระดาน (ฐานล่างสุด) จะมีเนื้อของฐานสำเภาเทลาดจากสันของฐานลงมาดังที่กล่าวแล้ว

๑๐๘. ฆันแก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

RK010009

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ทรงพระประธาน

พระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน นอกจากจะมีฐานสำคัญ 3 ฐานแล้ว ยังมีเส้นแซมเหนือฐานบนซิดใต้หน้าตัก เป็นเส้นแซมเล็กๆ บางๆ ติดขัดบ้าง ไม่ขัดบ้าง ติดเต็มตลอดแนวก็มี หรือติดๆ ขาดๆ ก็มีบ้าง

สำหรับบางแม่พิมพ์อาจปรากฏเส้นแซมระหว่างฐานกลางเป็นลักษณะเส้นบางๆ ก็มี แต่จะพบน้อยมาก หรือติดก็ติดไม่เต็ม ไม่ค่อยชัด

ต่อไปจะขอจะกล่าวถึงศิลปะพิมพ์ทรงของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน

อันมีรายละเอียดที่สำคัญส่วนต่างๆ คือ กรอบพิมพ์ เส้นซุ้ม ขอบบังคัมภ์พิมพ์ และฟอร์มขององค์พระ อันแยกย่อยได้เป็นส่วนๆ คือ พระพักตร์ พระเกศ พระกรรณ พระศอ พระอุระ วงแขน หน้าตัก และฐานพระ สุดท้ายจะกล่าวถึงเนื้อหาขององค์พระโดยย่อ ซึ่งคงจะได้อธิบายโดยละเอียดใน e-book วัดระฆัง ฉบับถัดไป

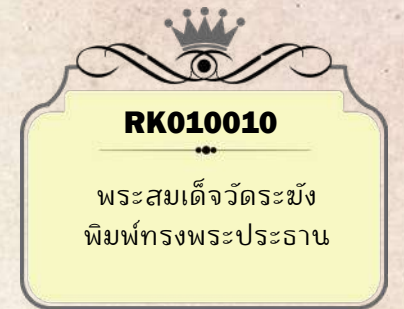

๑๐๘. ษัณเภา เรื่อรราชองพระสมเ็จว้

“

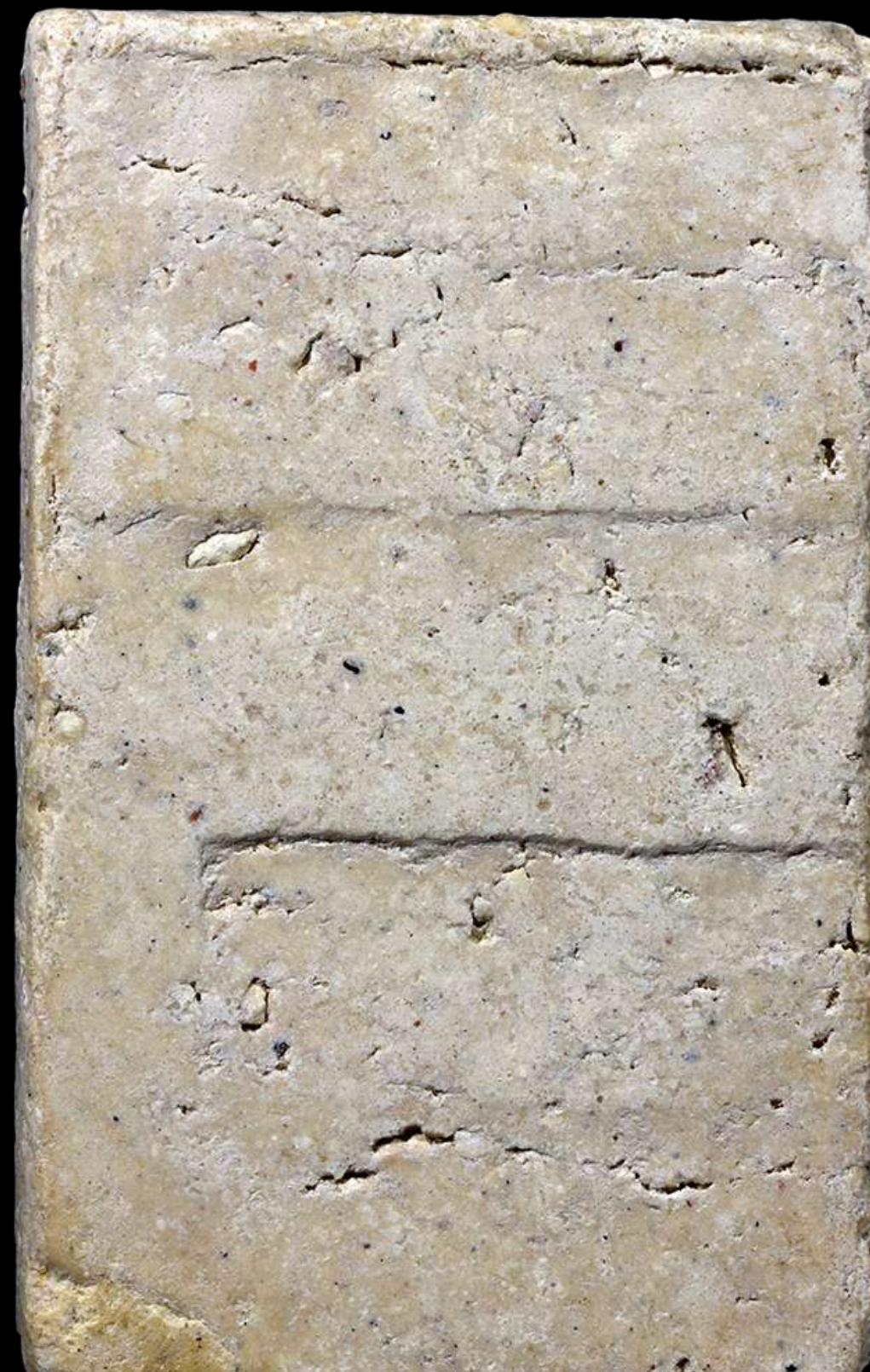

เริ่มจากเรื่อแรก คือ กรอบพิมพ์ อัน หมายถึงรูปทรงสัณฐานของพระสมเ็จว้ด ระม้ง พิมพ์ทรงพระประธาณ เป็นกรอบพิมพ์ แบบทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดกว้างยาวตั้ง แต่ขอบบ้งคับแม่พิมพ์ซ้าถึงขวาอยู่ระหว่าง 2.2x3.5 ซม. ถึง 2.5x3.8 ซม. ความหนา มาตรฐานของขอบโดยประมาณ 0.5 ซม. สำหรับสัดส่วนความกว้างยาวหนาบางนี้อ่า ถือเป็นเกณฑ์ตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับการตัด ขอบพิมพ์กว้างแคบ และหนาบางไม่เท่ากัน

ต่อมาคือ เส้นซุ้ม ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 สัณฐาน คือ 1.เส้นซุ้มแบบอวบใหญ่ หรือ หนาอย่างเห็นได้ชัด และ 2.เส้นซุ้มแบบ บอบบางเรียวรี

เส้นซุ้มสองลักษณะนี้พอมองเห็นความ แตกต่างด้วยสายตาและภาพรวม ลักษณะ ของเส้นซุ้มแบบที่นิยมเรียกกันว่าหวายผ่า ซีก มีลักษณะวาดโค้งรูปกรอบแก้วโน้มเอียง ไปทางขวาเป็นส่วนใหญ่ และส่วนโค้งด้านบน สัมพันธ์กับฐานซุ้มด้านล่าง คือ ส่วนกว้างของ โค้งซุ้มกับสันของฐานพระค่อนข้างลงตัวใกล้เคียงกัน

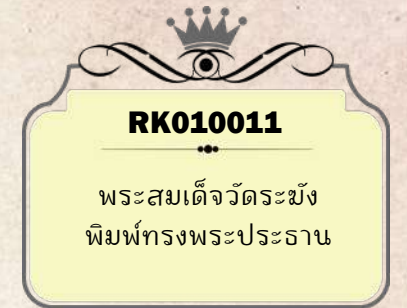

๑๐๘. วัฒนธรรม เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ขอบบังคับแม่พิมพ์

ในพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน บางท่านอาจถือว่าเป็นส่วนสำคัญมากๆ ถึงขนาดใช้ชี้เป็นจุดสำคัญชี้ขาดในการพิจารณา แต่โดยส่วนตัวผู้เขียนไม่เห็นเป็นเช่นนั้น

ขอบบังคับแม่พิมพ์ด้านซ้ายขององค์พระมักจะวิ่งลงมาจรดขอบซุ้มด้านนอกบริเวณประมาณเหนือข้อศอกหรือส่วนปลายลำแขน ใกล้กับชายผ้า ห่างชายผ้าไม่เกิน 1 มม.โดยประมาณ แต่อย่าให้ความสำคัญกับตรงนี้มากนักเกินไปนัก เพียงแต่บอกไว้โดยประมาณการสำหรับขอบบังคับแม่พิมพ์ด้านขวามือขององค์พระจะวิ่งยาวมาจรดมุมซุ้มด้านขวา

ซึ่งในพระแท้หรือแม้แต่พระปลอมแปลงก็มีลักษณะเช่นนี้ แต่การสังเกตขอบบังคับแม่พิมพ์ให้เห็นว่าขอบมักจะเป็นสันนูนขึ้นมาพอเห็นได้ชัดเจนในองค์ที่ติดขัด ส่วนในองค์ที่ติดไม่ชัดก็อาจจะเห็นรำไรหรือไม่ต่อเนื่องกันทีเดียว

ต่อไปจะขอกล่าวถึงฟอร์มขององค์พระ เริ่มจากพระพักตร์ ซึ่งกล่าวกันว่าสัณฐาน เป็นแบบผลมะตูม คือ ไม่กลม ไม่รี แต่มีลักษณะคล้ายกับจะเป็นสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดมุมขวาง แต่ไม่ถึงกับเป็นมุมแหลมสี่ด้าน ในส่วนของมุมแหลมจะมีลักษณะโค้งมนกลมกลืนกัน สัมพันธ์กับเศพระสองลักษณะ คือพระเศวตหะลุซุ้ม และพระเศวตจรดซุ้ม

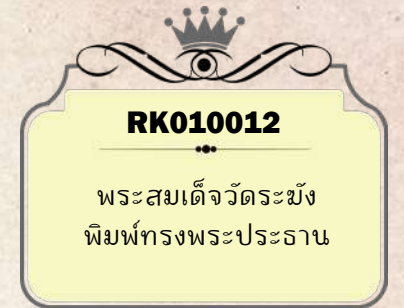

๑๐๘. วัฒนแก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

พระกรรม ช่างได้แกะให้ปรากฏพระกรรมทั้งสองข้าง แต่พระกรรมด้านซ้ายขององค์พระมักจะปรากฏชัดกว่าพระกรรมด้านขวา

พระศอ ของพระสมเด็จวัดระฆัง มี 2 ลักษณะเช่นกัน คือ พระศอชัดเป็นลำ และพระศอกลื่นหาย

พระอุระ แบ่งออกได้เป็น 2 สันฐาน คือ แบบอกวี และ แบบอกกระบอก

วงแขน มีหลายสันฐาน อาจแบ่งได้ดังนี้

- 1.แบบแขนกว้าง สันฐานสี่เหลี่ยม
- 2.แบบแขนโค้งแคบ ไหล่แคบ
- 3.แบบแขนโค้งกว้าง ไหล่สมส่วน

4.แบบแขนขาตรง แขนซ้ายโค้ง และไหล่ลาด
5.แบบไหล่แคบ แขนโค้งรูปวงรี
6.แบบวงแขนทั้งสองข้างทั้งตรงลงมา
7.แบบแขนโค้งทั้งสองข้าง องค์พระโน้มเอียงไปทางด้านขวา

เรื่องวงแขนในพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน เป็นเพียงข้อสังเกตของฟอร์มที่แตกต่างกัน อันเป็นเครื่องยืนยันสนับสนุนว่าพระสมเด็จวัดระฆังมีมากแม่พิมพ์ และมากกว่า 4 แม่พิมพ์อย่างที่เคยเรียนรู้กันมาอย่างแน่นอน

๑๐๘. ฆันแก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

RK010013

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ทรงพระประธาน

หน้าตัก ของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน เป็นแบบซ้อนสมาธิราบ และอาจแบ่งแยกได้ดังนี้ 1.หน้าตักกว้าง ค่อนข้างตรง 2.หน้าตักกว้าง ค่อนข้างโค้ง 3.หน้าตักแคบ เข้าซ้ายสั้น 4.หน้าตักอวบใหญ่ 5.หน้าตักแบบเข้าซ้ายยกขึ้น 6.หน้าตักแบบเข้าขวายกขึ้น

ต้องสังเกตแยกแยะจดจำ และต้องจำให้ได้ว่า หน้าตักแบบนี้จะมีวงแขนแบบไหน ซึ่งจะทำให้เราค่อยๆ เข้าใจถึงพิมพ์ทรงองค์พระ รวมทั้งวงแขนแบบหนึ่ง หน้าตักแบบหนึ่ง จะต้องสัมพันธ์กับฐานอีกแบบหนึ่ง แม้ฐานขององค์พระจะเป็นฐานสามชั้น หรือเรียกว่าฐานพระรัตนตรัยเหมือนกัน แต่ลักษณะการแกะแม่พิมพ์ของแต่ละแบบนี้ยังคงแตกต่างกัน

เรื่องหน้าตักแบบต่างๆ ของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน เป็นเรื่องที่

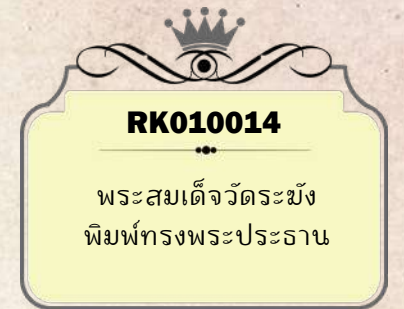

๑๐๘. ษัณเภา เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ฐานพระ

ในส่วนของฐานที่มักจะพิจารณากัน
ปรมาจารย์บางท่านอาจชี้ให้เห็นว่าหากส่วน
หัวด้านขวาขององค์พระมีลักษณะนูนสูง ส่วน
หัวด้านซ้ายมักเตลาดต่ำกว่าเล็กน้อยซึ่งจะมอง
ดูสวนทางกับหัวเข่าซ้ายขององค์พระ ซึ่งมัก
จะนูนสูงกว่าหัวเข่าขวา

ในขณะเดียวกันหัวฐานสำเภาด้านซ้าย
ขององค์พระอาจมีตินูนสูงกว่าหัวฐานสำเภา
ด้านขวาขององค์พระ จึงมีลักษณะสวนทาง
ทแยงกันกับฐานบน ซึ่งลักษณะแบบนี้ ไม่ใช่
กฎเกณฑ์ตายตัวของฐานทั้งหมด แต่ให้สังเกต
ฐานสำเภาในพระสมเด็จจวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระ

ประธานว่าส่วนใหญ่หัวฐานด้านขวาองค์พระ
จะเซิดและแหลมกว่าหัวฐานด้านซ้าย และช่วง
ต้องแกะให้สัมพันธ์กันตลอดทั้งหน้าตักและ
วงแขน

เช่นบางแม่พิมพ์ที่องค์พระวาดโค้งมา
ทางขวามือของเรา มักจะแกะฐานทแยงทั้ง
สามให้ทแยงดังที่ได้บรรยายมาแล้ว ทั้งนี้และ
ทั้งนั้น เรื่องฐานองค์พระ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะ
ค่อยๆ สังเกตและจดจำให้แม่นยำ คล้ายๆ กับ
การต่อจิ๊กซอว์รูปพระสมเด็จจวัดระฆัง ซึ่งมีให้
ต่อมากแบบมากพิมพ์เหลือเกิน

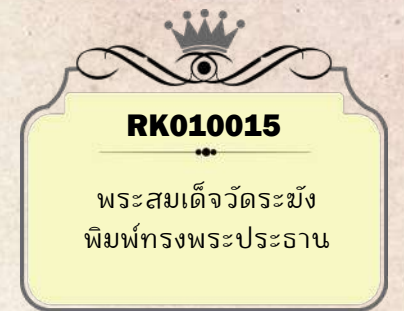

๑๐๘. ไข่มุกแก้ว

เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

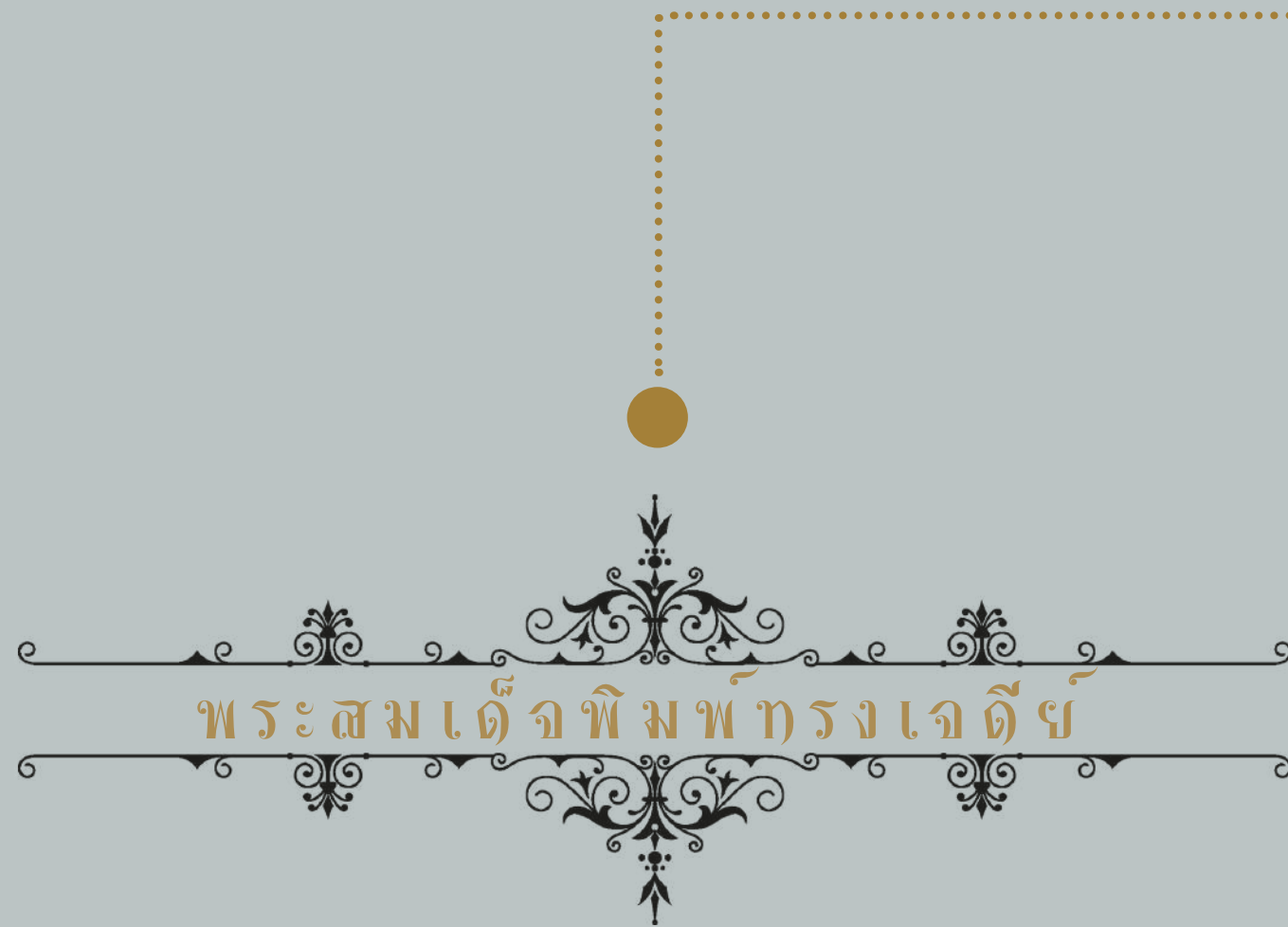

เนื้อหาของพระสมเด็จจวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน ส่วนใหญ่มักจะมีเนื้อละเอียดมากกว่าเนื้อหยาบ เนื้อหาลดลงมาของพิมพ์พระประธานเห็นทีจะเป็นเนื้อหยาบละเอียดแบบกลางๆ ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว มักจะมีส่วนละเอียดมากกว่าส่วนหยาบ ซึ่งปรากฏเป็นก้อนฝังอยู่ประปราย สำหรับเนื้อประเภทหยาบที่เดียวก็มีแต่พบน้อยกว่า

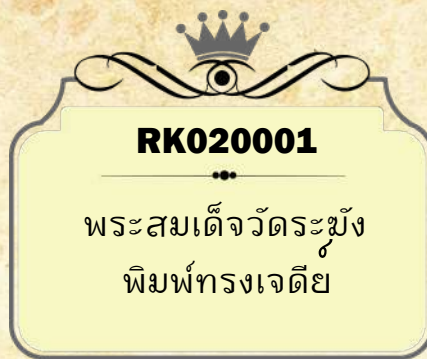
เนื้อละเอียดของพระสมเด็จจวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน ส่วนใหญ่จะเป็นพระที่มีความหนาแน่นสูง จึงมักจะปรากฏน้ำหนักตึงมือกว่าพระเนื้อหยาบ ในพระสมเด็จจวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธานฟอร์มย่อม แม้จะมีขนาดเท่ากับพิมพ์อื่นๆ จึงมักจะมีน้ำหนักตึงมือพอสมควรได้จากประสบการณ์และความชำนาญเฉพาะของแต่ละท่าน

ในพระเนื้อละเอียดส่วนใหญ่มักจะมีสีสนั้วรรณะของเนื้อพระเป็นวรรณะขาวชั้นหรือขาวขุ่น ซึ่งบางท่านเรียกว่าขาวแบบนมชั้นหรือขาวแบบนมสด ส่วนพระเนื้อรองลงมาคือเนื้อหยาบละเอียดแบบกลางๆ มักจะเป็นสีขาวขุ่นอมเหลือง หรือขาวขุ่นอมน้ำตาลเสียส่วนมาก

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

พระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงที่มีความสำคัญรองลงมาจาก พิมพ์ทรงพระประธาน ที่จะต้องพิจารณากันในบทนี้ คือ **พระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงเจดีย์**

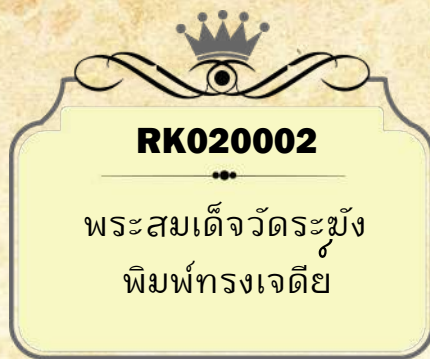
ความสัมพันธ์ของพระสมเด็จวัดระฆัง ทั้งสองพิมพ์นั้น พอจะแยกแยะให้เห็นได้ชัดว่ามีความเกี่ยวเนื่อง หรือมีความคล้ายคลึงกันอยู่ไม่มากนัก ซึ่งหากจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ ในด้านงานช่างของแต่ละพิมพ์ทรงแล้ว เค้า โคร่งของพิมพ์เกศบัวตูม (บางพิมพ์) ยังจะคล้าย

คลึงและสัมพันธ์กับพิมพ์ทรงเจดีย์ค่อนข้างชัดเจนกว่าพิมพ์ทรงพระประธาน

ส่วนที่ขอยืนยันว่าพิมพ์ทรงเจดีย์มีเหมือนกับพิมพ์ทรงพระประธาน คือ 1.มีขนาดพอแบ่งได้เป็น 3 ขนาดเช่นกัน คือ ใหญ่ กลาง และ ย่อม อีกทั้งยังแบ่งจำนวนพิมพ์ย่อยไปได้ในทั้ง 3 ขนาด ได้จำนวนแม่พิมพ์น้อยกว่าพิมพ์ทรงพระประธานคือ มีจำนวนเกินกว่า 10 แม่พิมพ์แน่นอน..

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

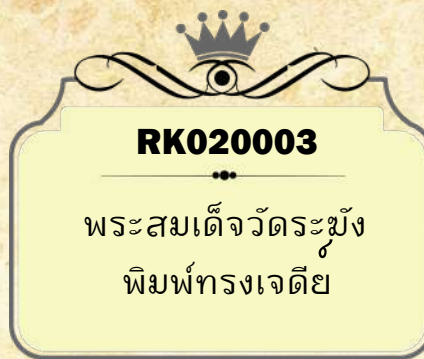
..และ 2.ฟอร์มพระ หรือเค้าโครง
พิมพ์ทรงองค์พระ แม้แต่ขนาดของพิมพ์ทรง
เจดีย์ในแต่ละขนาดหรือแต่ละพิมพ์นั้นก็เท่า
กันกับพิมพ์ทรงพระประธาน หรือที่เรียกกันว่า
“พิมพ์ใหญ่” เพราะความเชื่อว่าขนาดใหญ่
ของพิมพ์ทรงพระประธาน คือขนาดที่ใหญ่ที่
สุดของพระสมเด็จวัดระฆัง ซึ่งขอยืนยันว่า
ความเข้าใจเรื่องขนาดเล็กใหญ่ในพระสมเด็จ
วัดระฆังเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน
เพราะแท้ที่จริงแล้ว พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ทรงเจดีย์ขนาดใหญ่ หรือฟอร์มใหญ่
ก็มีขนาดเท่ากับขนาดใหญ่ หรือฟอร์มใหญ่
ของพิมพ์ทรงพระประธานนั่นเอง

ในขณะเดียวกัน ขนาดกลางและขนาด
ย่อมของพิมพ์ทรงเจดีย์ก็มีขนาดพอๆ กันกับ
ขนาดกลางและขนาดย่อมของพิมพ์ทรงพระ
ประธาน

จะเห็นว่าอย่างน้อยมี 2 สาระสำคัญที่
เหมือนกันของทั้งสองพิมพ์ ซึ่งหากกล่าวโดย
ละเอียดลงไปอีกก็จะพบว่ายังมีส่วนอื่นๆ
ที่เหมือนกันอีก นั่นก็คือเนื้อหาแบบต่างๆ
ของพระสมเด็จทั้ง 2 พิมพ์ย่อมต้องเหมือนกัน
รวมทั้งผิวพระ ธรรมชาติต่างๆ ที่ย่อมต้องมี
ทั้งเหมือนและแตกต่างกันพอสมควร

๑๐๘ ชัณห์

เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

บางคำถามเกี่ยวกับโอกาสในการพบหรือ
แสวงหาพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระ
ประธาน กับพิมพ์ทรงเจดีย์ อย่างไหนจะพบ
ง่ายหรือยากกว่ากัน?

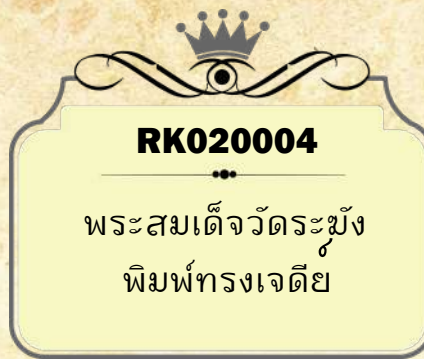
ต่อคำถามข้อนี้คงต้องตอบว่า หากเปรียบเทียบเอาพิมพ์พระประธานใหญ่ เอ ซึ่งหมายถึง
ถึงฟอร์มใหญ่ มีเส้นแซมใต้หน้าตัก และมีเกศ
ทะลุซุ้ม กับพิมพ์ทรงเจดีย์ฟอร์มใหญ่ เอ ซึ่งก็
เป็นแบบเกศทะลุซุ้มเช่นกัน แต่เกศของ

พิมพ์ทรงเจดีย์ เอ มีเอกลักษณ์อย่างหนึ่งที่มัก
เรียกกันว่า “เกศป่อง” และพิมพ์นี้เน้นว่ามีความ
ยากในการแสวงหาและโอกาสที่จะพบได้พอๆ
กันกับพิมพ์ทรงพระประธาน เอ ที่เดียวครับ

ส่วนฟอร์มรองๆ ลงมา คือ ฟอร์มกลางๆ
หรือฟอร์มย่อมๆ ยังมีโอกาสพบได้ง่ายกว่า
พิมพ์ทรงพระประธานในขนาดเดียวกัน

๑๐๘ พิมพ์ เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

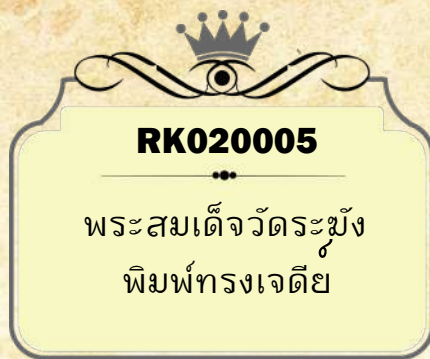
เมื่อกล่าวถึงชื่อพิมพ์ “ทรงเจดีย์” สมควรอย่างยิ่งที่ต้องยกย่องปรมาจารย์พระเครื่องรุ่นลายครามที่เป็นผู้ตั้งชื่อพิมพ์พระสมเด็จ (โดยเฉพาะชื่อพิมพ์ทรงเจดีย์) ซึ่งสื่อให้เห็นชัดว่าฟอร์มพระสมเด็จพิมพ์นี้โดยเฉพาะพิมพ์เอ หรือฟอร์มใหญ่แบบเกศทะเลชุขุมนั้น มีเค้าโครงเปรียบเทียบกับเค้าโครงขององค์พระเจดีย์ อันเป็นประติมากรรมสำคัญที่ปรากฏอยู่ทุกวัด ไม่เพียงช่างได้สื่อให้เห็นว่าฟอร์มพระสมเด็จพิมพ์นี้เหมือนกับรูปทรงพระเจดีย์เท่านั้น แต่ยังช่วยสื่อ-ส่ง แต่งเติมให้เกิดความ

ศรัทธาเลื่อมใสและควรค่าแก่การกราบไหว้บูชายิ่งๆ ขึ้นไปอีก

เค้าโครงงานช่างของพิมพ์ทรงเจดีย์ ที่ได้กล่าวมาแล้วว่าแบ่งออกได้เป็น 3 ฟอร์ม 3 ขนาด คือ ใหญ่ กลาง และย่อม สำหรับขนาดใหญ่นั้นต้องขอยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่าพิมพ์ทรงเจดีย์ เอ ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มพิมพ์ขนาดใหญ่ จะมีขนาดใหญ่พอกันกับพิมพ์ทรงพระประธานเอ โดยมีขนาดความกว้างยาวใกล้เคียงกันคือระหว่าง 2.3 ซม. x 3.5 ซม. โดยประมาณ ขึ้นอยู่กับการตัดพิมพ์ แต่ก็คงจะต่างกันไม่มากนัก

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จแก้ว

“

ในส่วนของความหนาแน่น พิมพ์ทรงเจดีย์มัก จะมีความหนามากกว่าพิมพ์ทรงพระประธาน แต่ไม่ได้หมายความว่าทั้งหมด แต่ความหนา พื้นฐานของพิมพ์ทรงเจดีย์นั้นก็ใกล้เคียงกับ ความหนาของพิมพ์ทรงพระประธาน คือ ประมาณ 0.5 ซม.

กรอบพิมพ์

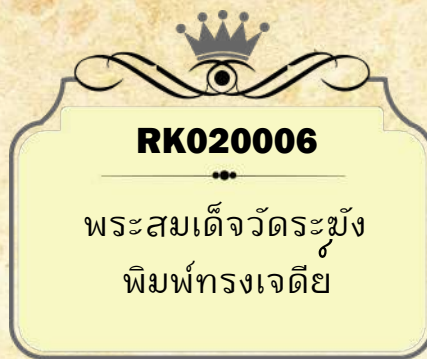
หากจะพูดถึงกรอบพิมพ์ ซึ่งแน่นอนว่า ถ้าเป็นกลุ่มฟอร์มพิมพ์ใหญ่ของพิมพ์ทรงเจดีย์ จะมีขนาดใกล้เคียงหรือเท่ากับกรอบพิมพ์ของ พิมพ์ทรงพระประธาน แต่ความสัมพันธ์ของ องค์พระ เส้นซุ้ม และกรอบพิมพ์ มักจะทำให้ แลดูเหมือนกับว่าพิมพ์ทรงเจดีย์มีส่วนกว้าง มากกว่าพิมพ์พระประธานอยู่เล็กน้อย แต่อยาก เน้นให้เข้าใจว่าเกิดขึ้นจากมุมมองของเส้นซุ้ม

องค์พระ และกรอบพิมพ์เป็นสำคัญ เพราะหาก ใช้การวัดความกว้างยาวก็จะใกล้เคียงกัน

เส้นซุ้ม

เส้นซุ้มของพิมพ์ทรงเจดีย์นั้นเป็น ลักษณะเส้นซุ้มกว้างและอยู่ในตำแหน่งใกล้เคียงกันกับของเส้นซุ้มพิมพ์ทรงพระประธาน ความหนาบางของเส้นซุ้มก็สัมพันธ์กับองค์ พระหรือขนาด เช่นเดียวกันกับพิมพ์ทรงพระ ประธาน ซึ่งหากจะยกตัวอย่างความแตกต่าง ของเส้นซุ้มพิมพ์อื่น ก็คงต้องยกตัวอย่างเส้นซุ้ม พิมพ์ฐานแซม ซึ่งจะแคบและอยู่ต่ำกว่า

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

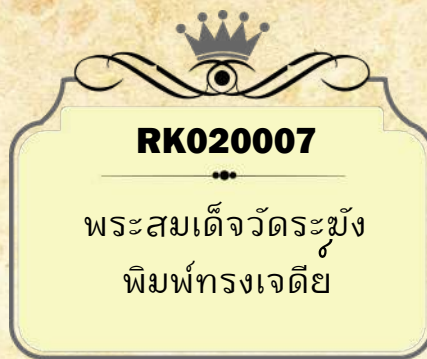
ขอบบังคับแม่พิมพ์

เอกลักษณ์งานช่างที่แตกต่างกันระหว่างพิมพ์ทรงพระประธานกับพิมพ์ทรงเจดีย์ คือ ขอบบังคับแม่พิมพ์ในพิมพ์ทรงเจดีย์นั้นจะเว้ายาวตั้งแต่มุมบนลงมาสู่มุมล่างทั้ง 2 ด้าน ซึ่งต่างกับพิมพ์ทรงพระประธานที่ขอบบังคับแม่พิมพ์ด้านซ้ายขององค์พระเว้ามาจรดซุ้มในช่วงข้อแขนเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันการตัดพิมพ์ของพิมพ์ทรงเจดีย์ส่วนใหญ่มักจะตัดพอดีขอบบังคับแม่พิมพ์ จึงไม่ค่อยปรากฏของขอบบังคับแม่พิมพ์ให้เห็นชัดทั้ง 2 ด้าน

ฟอร์มของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงเจดีย์ส่วนใหญ่องค์พระมักจะตั้งตรง ต่างกับพิมพ์ทรงพระประธานซึ่งมักจะโน้มเอียงไปด้านขวามือของผู้พิจารณา (ด้านซ้ายมือขององค์พระ) แต่หากเป็นพิมพ์ทรงเจดีย์ นอกจากมักจะ เป็นฟอร์มตั้งตรงแล้ว หากจะมีลักษณะโน้มเอียง ก็มักจะโน้มเอียงกลับด้านกันกับพิมพ์ทรงพระประธาน นั่นคือทั้งเส้นซุ้มและองค์พระจะโน้มเอียงมาด้านซ้ายมือของผู้พิจารณา (ขวามือขององค์พระ)

๑๐๘ พิมพ์เกี้ยว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ในส่วนขององค์พระนั้น พิมพ์ทรงเจดีย์เกือบทุกแม่พิมพ์จะมีมิติความลึกขององค์พระมากกว่าพิมพ์ทรงพระประธาน โดยเฉพาะในส่วนของลำตัว หน้าอก หน้าตัก จะแสดงความลึกชัดเจน

พระพักตร์ของพิมพ์ทรงเจดีย์จะไม่มีลักษณะเป็นผลมะตูมชัดเจนแบบพิมพ์ทรงพระประธาน แต่จะมีพระพักตร์เป็นรูปวงรี และมักจะกดติดเต็มพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมักจะต่างกับพิมพ์ทรงพระประธานที่ส่วนใหญ่พระพักตร์จะติดแป้วหรือสอไปบางด้าน

พระเกศ

ในส่วนของพระเกศนั้นก็จะมีพระเกศแบบเดียวกันกับพิมพ์ทรงพระประธาน คือ

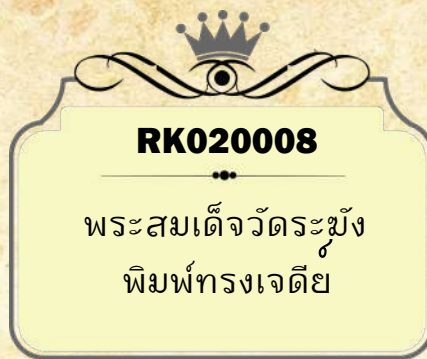
1.พระเกศแบบทะลุซุ้ม 2.พระเกศแบบจรดซุ้ม หรือบางองค์ปรากฏพระเกศสั้นแบบเกศจิมก็มี และฟอร์มของพระเกศมักจะเป็น 2 ลักษณะ คือ เกศตรง และเกศโค้งคดกริช

พระกรรณ

ในส่วนของหูพระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์ทรงเจดีย์ ถ้ากดลึกติดชัดมักจะปรากฏให้เห็นทั้งสองหู มีทั้งแบบหูสั้นและแบบหูยาวจรดบ่า แต่โดยมากมักจะติดไม่ชัด แต่ถ้าติดชัดก็มักจะเห็นหูทั้งสองข้าง

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

พระคอ

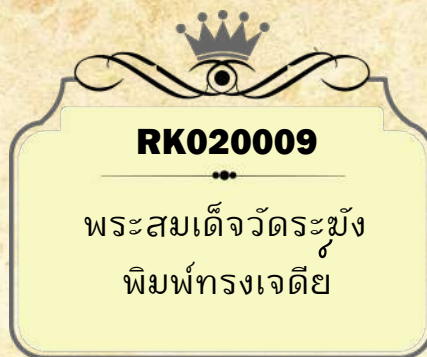
ในแม่พิมพ์พระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงเจดีย์ ส่วนใหญ่มักจะไม่ปรากฏลำคอชัดเจน ซึ่งจะเรียกกันว่าพระคอกลิ้นหาย หรือลำคอกลิ้นหาย และในช่วงช่องไฟระหว่างพระพักตร์และองค์พระ ซึ่งต้องเป็นส่วนของลำคอ มักจะมีช่วงห่างหรือช่องไฟพอประมาณ ทั้งนี้ เพราะลำคอส่วนใหญ่จะไม่ติด อาจเป็นด้วยเหตุผลเพราะลำตัวและพระพักตร์นั้นเป็นส่วนที่ลึกที่สุด จึงทำให้ลำคอมักจะไม่ค่อยติด ส่วนใหญ่จริงๆ ที่จะพอเห็นลำคอรำไรมักจะเป็นแม่พิมพ์ย่อมเสียมากกว่า

พระอุระในพิมพ์ทรงเจดีย์นั้นมักจะเป็นแบบออกกว้าง หรือออกกระบอกเกือบทั้งหมด

วงแขนพระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์ทรงเจดีย์นั้นจะมีลำแขนหรือช่วงแขนที่แตกต่างกับพิมพ์ทรงพระประธานโดยสิ้นเชิง เพราะจะมีช่วงแขนใหญ่ลำลึกแบบแขนนักกล้ำม ซึ่งมักจะแสดงการคอดข้อศอกที่เรียวรีกว่า จึงยังช่วยขับเน้นให้ลำแขนช่วงบนลำใหญ่ชัดเจนขึ้นไปอีก

๑๐๘ พิมพ์เก๊ เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ในส่วนของหน้าตักพระจะเป็นแบบซ้อน
สมาธิราบ และมักจะเห็นการซ้อนชัดเจนกว่า
พิมพ์ทรงพระประธาน โดยเฉพาะเข้าทั้งสอง
ด้านมักจะนูนสูงรับกับหน้าอก และมักปรากฏ
เส้นสังฆาฏี 2 เส้น รับกับชายจีวรชัดเจน หากจะ
กลับมาพิจารณาในส่วนของพระพักตร์ โดย
เฉพาะพิมพ์ทรงเจดีย์แม่พิมพ์ใหญ่เอานั้น จะ
เป็นพิมพ์ที่ปรากฏหน้าตาคัลล้ายกันกับพิมพ์
เกศบัวตูม

ฐานพระ

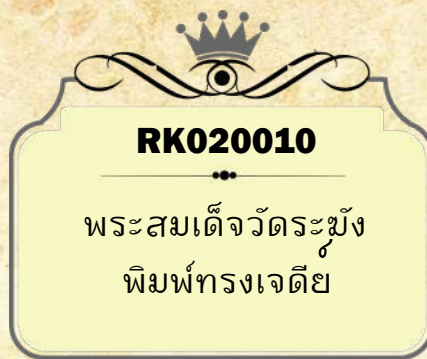
ในส่วนของฐานทั้ง 3 จะมีลักษณะแตกต่าง
กับฐานของพิมพ์ทรงพระประธาน โดยเฉพาะ
เฉพาะตำแหน่งการทำมุมหรือองศาของหัวฐาน

กลาง ต่างกับพิมพ์ทรงพระประธานชัดเจน และ
ปลายฐานหรือมุมฐานล่างนั้นมักจะปรากฏเส้น
สัมผัสลงไปจนถึงมุมซุ้ม ส่วนฐานบนสุดมักจะ
มีลักษณะหัวฐานเขียงอนขึ้นเล็กน้อย โดยเฉพาะ
ในพิมพ์เอ เกศป่องทะเลซุ้ม และแน่นอนว่ามีติ
ความลึกของฐานทั้งสามจะชัดเจนและลึกกว่า
พิมพ์ทรงพระประธาน

ยิ่งในกลุ่มของพระฟอร์มใหญ่ ฐานกลาง
ซึ่งมักจะเรียกว่าฐานสำเภา หรือฐานคมขวาน
มักจะปรากฏเนื้อคมขวานเตลวดลงมาเห็นได้
ชัดจากขอบฐาน ซึ่งในส่วนนี้ก็จะชัดเจนกว่า
พิมพ์ทรงพระประธาน

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ในเบื้องต้นนี้ ผู้เขียนประสงค์ที่จะให้ผู้
อ่านได้แยกแยะและรู้จักฟอร์มพระสมเด็จ
วัดระฆังพิมพ์ทรงเจดีย์โดยหลักการพื้นฐาน
ก่อนซึ่งพอจะแบ่งแยกได้ตามขนาดของกลุ่มพิมพ์
เป็น ใหญ่ กลาง และ ย่อม ดังนี้

กลุ่มพิมพ์ฟอร์มใหญ่ หรือพิมพ์เอ 1.อกวี
ใหญ่ เกศป่องทะเลชุ้ม 2.อกกระบอกใหญ่
เกศปลีจรดชุ้ม องค์พระกว้าง 3.อกกระบอก
เกศปลีจรดชุ้ม องค์พระชะลูด ปรางภูเส้นแซม
4.อกวีใหญ่ เกศปลีแบบเกศปลียาวจรดชุ้ม
หูดัดขัดทั้งสองข้าง และ 5. แบบชุ้มโค้ง
(ซ้ายมือของผู้พิจารณา) ทรงชะลูด

กลุ่มพิมพ์ฟอร์มขนาดกลาง ส่วนใหญ่
ฟอร์มองค์พระจะตั้งตรง หากพิจารณาแบบ
อื่นๆ จะมีส่วนคล้ายกับพิมพ์ใหญ่เอ เกศทะเล
ชุ้ม คือเป็นแบบอกวีใหญ่ แต่เกศมักจะยาว
เพียงแค่จรดชุ้ม ในกลุ่มพิมพ์ขนาดกลางนี้ยังมี
ฟอร์มแบบองค์พระชะลูดและชุ้มโค้ง กับ
ฟอร์มแบบเกศสั้นหรือเกศจิม

สุดท้าย กลุ่มพิมพ์ฟอร์มขนาดย่อม หรือ
พิมพ์เล็ก ในกลุ่มนี้ก็ปรากฏทั้งฟอร์มตั้งตรงแบบ
เกศจรดชุ้มเป็นส่วนใหญ่ กับแบบชุ้มโค้ง
ไม่พบพิมพ์ย่อมแบบเกศทะเลชุ้ม

พระสมเด็จพิมพ์เกศบัวตูม

RK030001

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกศบัวตูม

๑๐๘ พิมพ์ เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

เมื่อกล่าวถึงพิมพ์เกศบัวตูม ไม่ว่าจะเป็น
วัดระฆังหรือบางขุนพรหม บรรดาเซียนน้อยเซียน
ใหญ่ หรือผู้ชำนาญการเฉพาะเรื่องพระสมเด็จ
ต่างก็ลงความเห็นไปในทางเดียวกันว่าหายาก
ที่สุดและดูยาก

สำหรับตัวผู้เขียนแล้ว ในจำนวนพระ
สมเด็จวัดระฆังทั้ง 5 พิมพ์ ต้องยกให้พิมพ์เกศ
บัวตูมนี้เป็นพิมพ์ทรงที่แสนคลาสสิก กับอีก
พิมพ์หนึ่ง คือพิมพ์ปรกโพธิ์ ที่ผู้เขียนต้องยก
ให้เป็นสุดยอดแห่งความคลาสสิก

คลาสสิกตรงไหน อย่างไร? พิมพ์เกศบัว
ตูมเป็นพิมพ์ที่ปรากฏรายละเอียดค่อนข้างครบ
ถ้วน และจัดว่าเป็นพิมพ์ทรงที่มีมิติคมชัดลึก
สวยงามเป็นอันดับหนึ่งของทุกพิมพ์ก็ว่าได้

โดยเฉพาะรายละเอียดต่างๆ ที่ช่างชั้นครู
ท่านได้รังสรรค์ไว้ ต้องบอกว่าขอคารวะและ
ปรบมือให้ด้วยความภาคภูมิใจอย่างแท้จริง

เริ่มต้นตั้งแต่กรอบพิมพ์ เส้นซุ้ม องค์พระ
ฐานพระ รายละเอียดปลีกย่อยตั้งแต่หน้าตา
พระ รายละเอียดเสริม เช่นเส้นสอดแซม
ระหว่างฐานพระ เกศพระ ถ้วนแล้วแต่ช่างได้
รังสรรค์ถ่ายทอดออกมาจากพระพุทธรูปบูชา
ศิลปะเชียงแสน ทั้งแบบเชียงแสนบริสุทธิ์สิ่ง
หนึ่ง ถึงรายละเอียดของเชียงแสนทรงเครื่อง
มาเป็นส่วนประกอบต่างๆ ขององค์พระสมเด็จ
พิมพ์นี้

RK030002

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกศบัวตูม

๑๐๘ พิมพ์เกศบัวตูม

เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

หากจะเน้นเอารายละเอียดของหน้าตา หู จมูก ริมฝีปากเป็นสำคัญ จะเห็นว่ามีเฉพาะ พิมพ์เกศบัวตูมเท่านั้นที่ช่างได้เน้นให้เห็น รายละเอียดเหล่านี้เกือบชัดเจนในหลายๆ แม่พิมพ์ และแน่นอนว่าแม่พิมพ์ของกลุ่มช่าง เกศบัวตูมนั้นจะต้องมีอยู่หลายๆแม่พิมพ์ เช่นเดียวกันกับ พิมพ์ทรงพระประธาน และ ทรงเจดีย์ที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้แล้ว และก็ คงคล้ายกันตรงที่ในจำนวนหลายๆแม่พิมพ์

นี้จะปรากฏความเหมือนในความต่าง และจะมี ความแตกต่างที่เหมือนกัน พอแบ่งแยกได้ดังนี้ พิมพ์เล็ก ปรากฏรายละเอียดหน้าตา ชัดเจน ส่วนพิมพ์ต้น ไม่ปรากฏรายละเอียด หน้าตาชัดเจนนัก ซึ่งในพิมพ์เล็กและพิมพ์ ต้นของพิมพ์เกศบัวตูมนี้ ยังอาจแบ่งแยกย่อย ออกได้เป็น พิมพ์ต้อ และ พิมพ์ชะลูด

RK030003

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกศบัวตูม

๑๐๘ ชัณห์ เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

บางท่านอาจทักท้วงว่าในจำนวนแม่พิมพ์เกศบัวตูม ซึ่งกล่าวไว้ว่าหายากที่สุดแล้ว จะมีโอกาสพบได้หลายแม่พิมพ์จริงหรือ ? ในเรื่องจำนวนพิมพ์ทรงของพิมพ์เกศบัวตูมนี้ ผู้เขียนบอกได้ว่ามีไม่น้อยกว่า 6 แม่พิมพ์ แต่ในเรื่องของจำนวนแม่พิมพ์นี้ให้ยึดถือแค่เพียงเป็นจำนวนประมาณการไว้ก่อน อย่าเพิ่งถือเป็นจำนวนตายตัว เพราะน่าจะเชื่อได้ว่าจำนวนของแต่ละแม่พิมพ์ยังมีโอกาสพบเจอได้อีก

จากที่ผู้เขียนประมาณการไว้ว่ามีจำนวน 6 แม่พิมพ์ ยังจะแบ่งออกได้เป็น 3 ขนาดเช่นเดียวกันกับพิมพ์ทรงพระประธานและทรง

เจดีย์หรือไม่ ต่อคำถามนี้ก็ต้องขอยืนยัน นิ่งยัน และนอนยันอีกครั้งว่า พิมพ์เกศบัวตูมนี้ ก็เช่นเดียวกันกับพิมพ์อื่นๆ คือมีขนาดของแต่ละแม่พิมพ์แยกย่อยลงไปเป็นขนาดใหญ่ กลาง และ ย่อม แนนอนครับ

นอกเหนือจากพิมพ์ทรงซึ่งค่อนข้างพิเศษและแตกต่างจากพิมพ์อื่นๆ แล้ว พิมพ์เกศบัวตูมยังมีความแตกต่างที่ต้องศึกษาอีกตามรายละเอียดต่อไปนี้..

RK030004

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกศบัวตูม

๑๐๘ พิมพ์เกศบัวตูม

เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

เส้นซุ้ม

เส้นซุ้มกรอบแก้วของพิมพ์นี้จะมีส่วนกว้างของฐานซุ้มและโค้งซุ้มที่รับใกล้เคียงกัน และอยู่ในลักษณะมิติตั้งตรงมากกว่าที่จะโน้มเอียงไปด้านขวามือ อย่างเช่นซุ้มของพิมพ์ทรงพระประธาน หรือเอียงมาซ้ายมืออย่างเช่นซุ้มพิมพ์ทรงเจดีย์ และในพิมพ์เกศบัวตูมนี้ยังมีข้อยกเว้นอีกคือ แม้จะเป็นพระหนา แต่องค์พระก็ยังคงติดลึกเป็นส่วนมาก

แน่นอนว่าในพิมพ์เกศบัวตูม แบบพิมพ์เอนั้น เส้นซุ้มมักจะอวบใหญ่เพื่อให้สัมพันธ์กับความหนาและความลึกของพิมพ์ทรง

ขอบบังคับแม่พิมพ์

เส้นขอบบังคับแม่พิมพ์ของพิมพ์เกศบัวตูมนั้นจะมีลักษณะเช่นเดียวกันกับพิมพ์

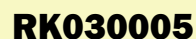
ทรงเจดีย์ คือ วังยาวตั้งแต่มุมบนลงมาสู่มุมล่างทั้ง 2 ด้าน ซึ่งแน่นอนว่าจะแตกต่างจากพิมพ์ทรงพระประธานโดยสิ้นเชิง

การตัดขอบทั้ง 4 ด้านก็เป็นได้ทั้งตัดตรงได้ฉาก หรือตัดเป็นแนวสไลต์ไป

ส่วนฟอร์มขององค์พระในพิมพ์เกศบัวตูมจะมีส่วนคล้ายที่สุดกับพิมพ์ทรงเจดีย์ แต่หากเป็นผู้ชำนาญการก็จะแยกแยะได้ไม่ยากนัก ซึ่งหากชำนาญไม่มากพออาจเกิดข้อสงสัยระหว่างพิมพ์เกศบัวตูมบางองค์กับพิมพ์ทรงเจดีย์ที่มีส่วนคล้ายกันมาก จนแยกแยะได้ยาก

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกษบัวตูม

๑๐๘. ฟ้าแล้ง
เรือราของพระสมเด็จฯ

พระเกศ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อ “เกศบัวตูม” แบบบอกกระบอก หรือลำตัวเต็มเป็นส่วนใหญ่ (คือพบแบบบอกวีกว้างมากกว่าอวีกแคบ) ย่อมหมายถึงเกศขององค์พระมีลักษณะประดุจดอกบัวตูม นั่นคือ เกศจะไม่มีควมเรียวยาวแบบพิมพ์อื่นๆ แต่จะมีลักษณะเป็นเกศป่องหรือเกศโป่ง หรือบางท่านเรียกว่าเกศตูม โดยเฉพาะความกว้างของโคนเกศจะมีความกว้างกว่าเกศพระในพิมพ์อื่น นั้นหมายถึงว่ามีฐานเกศแล้วจึงมีปลีเกศต่อเนื่องขึ้นไป อันเป็นที่มาของชื่อพิมพ์ ซึ่งเห็นได้ง่ายโดยเฉพาะในองค์ที่ติดชัดเจน

วงแขนขององค์พระ หากเป็นพิมพ์ทรงเจดีย์ ลำแขนท่อนบนจะอวบใหญ่ลำคล้ายกับแขนนักกล้าม ส่วนพิมพ์เกศบัวตูมนั้นจะไม่แสดงลำแขนลำเฉพาะส่วนบน แต่จะให้สัดส่วนเรียวยาวประมาณไล่เรียงกันตลอดช่วงแขน ตั้งแต่ต้นแขนไล่ลงมาตลอดถึงปลายแขน

ในส่วน of พระอรุหรือลำตัวนั้น ก็
เช่นเดียวกับพิมพ์ทรงเจดีย์ คือ พบพระ อรุ

บ้านพระครูติ
0982878245

RK030006

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกศบัวตูม

๑๐๘ พิมพ์เกศบัวตูม

เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ในส่วนของหน้าตักนั้น จะแตกต่างกับพิมพ์ทรงเจดีย์ ซึ่งจะแสดงการซ้อนสามธิราบชัดเจน แต่ในพิมพ์เกศบัวตูมนั้น มักจะแสดงการซ้อนสมาธิที่กลมกลืนกันจนบางครั้งอาจแยกแยะได้ยากระหว่างซ้อนสมาธิราบ หรือขัดสมาธิเพชร และส่วนใหญ่ มักจะแสดงส่วนนูนของหัวเข่าทั้งสองด้าน ให้กลมกลืนกันกับหน้าตักพระ

นอกจากนี้ การขัดสมาธิของพิมพ์เกศบัวตูมนั้น ยังมีความเห็นแย้งกันระหว่างผู้ชำนาญการ ซึ่งโดยส่วนตัวผู้เขียน เห็นว่าเป็นลักษณะของการขัดสมาธิเพชรมากกว่าสมาธิราบ แต่หากกล่าวถึงพิมพ์ฐานแซมที่ผู้ชำนาญการส่วนใหญ่ยืนยันลงความเห็น

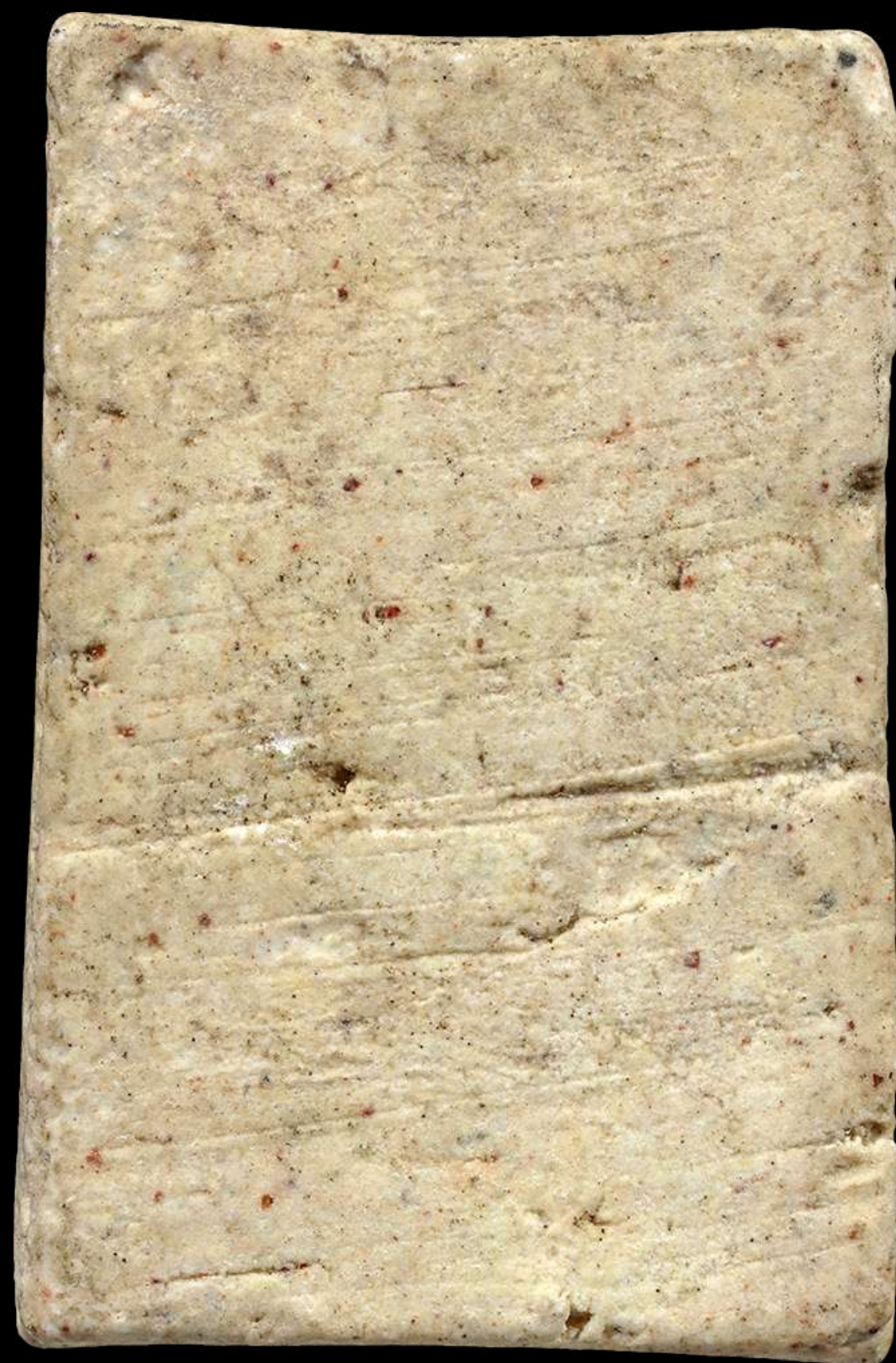
กันไว้ว่าเป็นเพียงพิมพ์เดียวที่ขัดสมาธิเพชรสำหรับตัวผมเองเห็นว่าพิมพ์เกศบัวตูมนี้มีลักษณะพิเศษ คือ มีการขัดสมาธิทั้งสองแบบ

ฐาน

ความยาวของฐานบนสุดกับฐานกลาง จะอยู่ในลักษณะใกล้เคียงกัน หรือปลายสุดของหัวฐานทั้งด้านหน้าและด้านหลังจะอยู่ในตำแหน่งใกล้เคียงกันมาก หรืออาจพูดได้ว่ามีความยาวเท่ากันเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต่างกับพิมพ์ทรงเจดีย์ที่จะมีความยาวของฐานลด หลั่นกันไปทั้ง 3 ฐาน

บ้านพระครูติ
0982878245

RK030007

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกศบัวตูม

๑๐๘ ชัยภูมิ เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

พิมพ์เกศบัวตูมนี้เป็นอีกพิมพ์หนึ่งที่ปรากฏเส้นแซมชัดเจน ซึ่งความชัดเจนของเส้นแซมในพิมพ์อื่นๆ อาทิเช่นพิมพ์ทรงพระประธานแม้จะมีให้เห็นอยู่บ้างแต่ก็ไม่ชัดเจน อย่างเช่นพิมพ์เกศบัวตูม หรือพิมพ์ฐานแซม

สำหรับพิมพ์เกศบัวตูมแม้พิมพ์อื่นๆ ที่ฐานบนสุดกับฐานกลางมีความสั่นยาวไม่เท่ากัน แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะปรากฏเส้นแซมทั้งสองเส้นอย่างชัดเจน รวมทั้งบางแม่พิมพ์ของพิมพ์เกศบัวตูมจะปรากฏเส้นแซมคล้ายกับพิมพ์ฐานแซม คือ เป็นเส้นแซมที่

ลากจากตัวฐานกลางไปจนถึงปลายฐานกลาง แต่เส้นจะคมชัดและมีน้ำหนักมากกว่าในพิมพ์ฐานแซม

ในพิมพ์เกศบัวตูมเอ ซึ่งเป็นพิมพ์ที่มีปรากฏรายละเอียดหน้าตาชัดเจน ปรากฏหูขอบจีวร และเส้นสังฆาฏิ ตลอดทั้งเส้นสอดแซมระหว่างหน้าตักกับฐานที่หนึ่ง และระหว่างฐานที่หนึ่งกับฐานกลาง ซึ่งในแม่พิมพ์นี้จะปรากฏตำหนิพิมพ์เป็นร่องรีลึกลงไปบริเวณส่วนล่างของหน้าตักขวามือขององค์พระ

RK030008

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกศบัวตูม

๑๐๘ ชัณห์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

เนื้อหา

พระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์เกศบัวตูม นี้จัดเป็นพิมพ์ที่มีเนื้อหาพิเศษ คือจัดเป็น พิมพ์ที่มีเนื้อหาค่อนข้างจัด มีเนื้อหา “จัด จ้าน” มากกว่าพิมพ์อื่นๆ และนอกจากความ จัดจ้านของเนื้อหาดังกล่าวแล้ว วรรณะพระ มักจะปรากฏความเข้มของแต่ละวรรณะ ชัดเจน เช่นวรรณะน้ำตาลก็จะเข้มจัดดูเดียว กับวรรณะอมเหลือง หรือแม้แต่วรรณะ ขาวขุ่น แบบนมสด มักจะแสดงความเข้มข้นมากกว่า พิมพ์อื่น ทั้งนี้อาจเกิดจากส่วนผสม สำคัญ ที่ลงตัวกับมวลสารอื่นๆ คือ ดินสอ พองนั่นเอง

ไม่เพียงเนื้อหาจัดเท่านั้น แต่ยังเป็น พิมพ์ที่มากด้วยมวลสาร จากสถิติการพบ เห็นพระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์เกศบัวตูม จำนวนมากองค์ จะพบเห็นพระที่มีเนื้อหา จัดจ้านและเต็มไปด้วยมวลสารมากมาย ทั้งมวลสารหลัก เช่น กากดำ อิฐแดง กรวดเทา ก้อนขาว หรือจะมีมวลสารร่วมอื่นๆอีกมาก มาย เช่น ทรายแก้ว จุดเหลือง หรือ เศษแร่ ทองคล้ายๆกับผงตะไบทอง ซึ่งอาจพบได้ ในบางองค์

RK030009

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์เกศบัวตูม

๑๐๘ พิมพ์เกศบัวตูม

เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ส่วนในเรื่องของธรรมชาติ พระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์เกศบัวตูม อาจเกิดจากประเภทของเนื้อหา เช่น หาเป็นเนื้อประเภทละเอียด มักจะมีลักษณะการกดพิมพ์แน่น พระจะมีน้ำหนัก และโดยมากจะมีความหนาเกินเกณฑ์ปกติ นั่นหมายความว่าพิมพ์เกศบัวตูมจะมีความหนาใกล้เคียงกับพิมพ์ทรงเจดีย์ ซึ่งมักจะหนากว่าพิมพ์อื่นๆ นอกจากความหนาแล้ว สันฐานความกว้างยาวของพิมพ์เกศบัวตูมจะมีลักษณะกว้างกว่าพิมพ์อื่นๆ อยู่เล็กน้อย

ด้านหลังของพิมพ์เกศบัวตูมนั้นจะคล้ายกับพิมพ์ทรงเจดีย์ คือมักจะเป็นพระที่มีหลังแน่นเป็นส่วนใหญ่ไม่ค่อยพบเห็นหลัง

แบบปรีชอบหรือหลังสังขยา หลังที่มีรอยบุได้หนอนดัน

ด้วยความหลากหลายทั้งศิลปะพิมพ์ทรงและเนื้อหา จึงเป็นลักษณะพิเศษที่ต้องกล่าวย่ำว่าพิมพ์เกศบัวตูมนี้น่าจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นแม่พิมพ์สำคัญในช่วงต้นๆ เพราะดังที่กล่าวแล้วว่าทั้งเนื้อหาและพิมพ์ทรงล้วนมีความพิเศษมากกว่าพิมพ์อื่นๆ และโอกาสที่จะได้พบเห็นพระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์เกศบัวตูมนั้น ยากยิ่งกว่าพิมพ์ทรงพระประธานอีกครับ

พระสมเด็จพิมพ์ฐานแซม

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

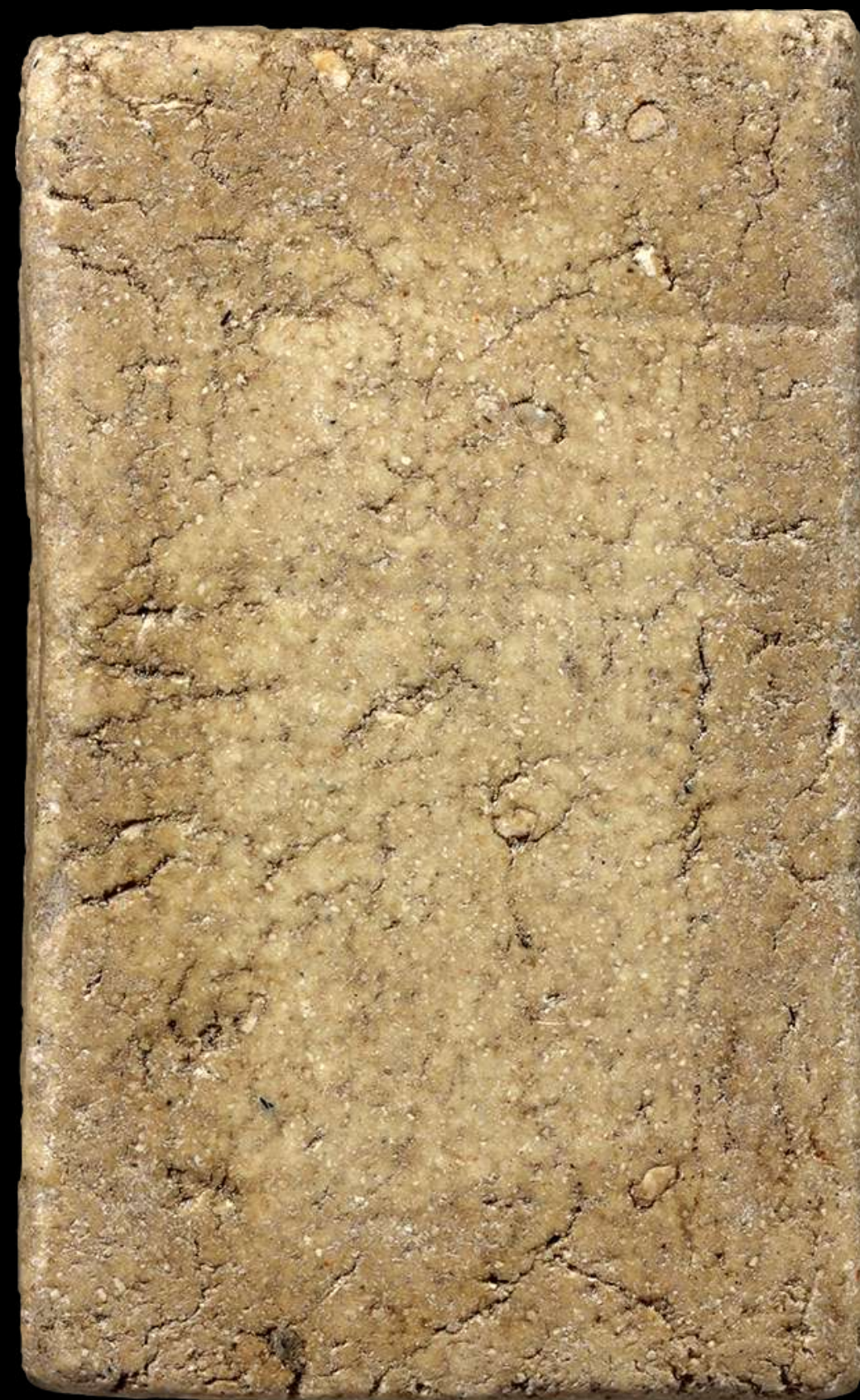
ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ทรงพระประธาน พิมพ์ทรงเจดีย์ และพิมพ์เกศบัวตูม ก่อนหน้านี้ ว่าขนาดของพระสมเด็จวัดระฆังไม่ว่าจะเป็นแม่พิมพ์ใด ก็มีด้วยกัน 3 ขนาด คือ ใหญ่ กลาง และย่อม เหมือนกันทุกพิมพ์ สำหรับพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซมก็เช่นเดียวกัน และก็มีจำนวนแม่พิมพ์ไม่น้อยกว่า 6 แม่พิมพ์เช่นเดียวกันกับพระสมเด็จ พิมพ์เกศบัวตูม

แต่โอกาสในการพบเห็นพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซมนี้จะมีมากกว่าพิมพ์อื่นๆ และอยากจะกล่าวเสริมตรงนี้ว่า ระหว่าง 3 ขนาดของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซม โอกาสที่จะได้พบเห็นฟอร์มใหญ่ย่อมมีน้อยกว่าที่จะได้พบเห็นฟอร์มขนาดกลาง และฟอร์มขนาดเล็กนั้นย่อมเป็น ฟอร์มที่มีโอกาสได้พบเห็นกันได้มากที่สุด

บางท่านอาจจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า พระสมเด็จวัดระฆังแท้ที่จริงแล้วองค์ย่อม ทั้งนี้ก็เพราะว่าขนาดย่อมของพระสมเด็จทุกพิมพ์มีโอกาสพบเห็นกันได้ง่ายกว่านั่นเอง

การตัดพิมพ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะของพิมพ์ฐานแซม คือกรอบพิมพ์ด้านบนจะกว้างกว่ากรอบพิมพ์ด้านล่างจนเกือบจะเห็นได้ชัด เป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า “สอบล่างบานบน” ทั้งนี้เชื่อว่าทุกองค์จะต้องมีการตัดพิมพ์แบบเดียวกันนี้ทั้งหมด ที่ตัดกว้างยาวใกล้เคียงกันทั้งล่างและบนก็มีอยู่มาก อยากบอกว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สาระสำคัญที่จะนำมาตัดสินความแท้เทียม แต่ก็เป็นเรื่องของโครงสร้างงานช่างที่ต้องรับรู้ไว้

RK040002

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ฐานแซม

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

เอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของพระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์ฐานแซม ขอให้สังเกตซุ้มหาวายผ่าซีก หรือที่เราเรียกกันว่าซุ้มครอบแก้ว จะมีลักษณะแตกต่างจากซุ้มของพิมพ์อื่นๆ คือในพิมพ์อื่นซุ้มจะมีความสัมพันธ์สมดุลงันกับกรอบพิมพ์ แต่ในพิมพ์ฐานแซมนี้ โค้งซุ้มด้านบนของหาวายผ่าซีกจะลดต่ำลงมากกว่าพิมพ์อื่น จึงทำให้พื้นที่นอกเส้นซุ้มส่วนบนมีความกว้างมากกว่าพิมพ์อื่นๆ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า พระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์ทรงพระประธานมักจะมีการตัดขอบแบบได้ฉาก คือตัดตรงลงมาทั้ง 4 ด้าน คล้ายกับตัดแบบปราณีตบรรจง ส่วนการตัดขอบในพิมพ์ฐานแซมนั้นตัดตรงก็มี แต่น้อยกว่าตัดแบบสไลด์ ซึ่งในบางท่านอาจกล่าวหาว่าที่ตัด

แบบสไลด์มักจะเป็นของบางขุนพรหม ซึ่งหากยึดถือการตัดเป็นการแบ่งแยกวัดก็เห็นที่จะไม่ใช่ครับ

กรอบพิมพ์ หรือจะกล่าวโดยรวมถึงทรวดทรง ซึ่งมีได้หมายเฉพาะถึงทรวดทรงองค์พระ แต่หมายรวมถึงซุ้มครอบแก้ว และพื้นที่กรอบพิมพ์ทั้งหมด ส่วนใหญ่แล้วทรวดทรงของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซมจะดูแล้วมีฟอร์มชะลูด หรือมีการตัดพิมพ์เป็นทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ฐานแคบกว่าพิมพ์อื่นๆ จึงมองดูแล้วมีลักษณะทรงชะลูด และแน่นอนว่าส่วนที่แสดงความชะลูดมากกว่าพิมพ์อื่นๆ ก็คือส่วนขององค์พระและซุ้มครอบแก้ว ซึ่งต้องสัมพันธ์กัน

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จแก้ว

“

พระพักตร์ของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซม ยังคงเป็นลักษณะแบบผลมะตูมค่อนข้างเรียวยาว มากกว่าที่จะเป็นพระพักตร์รูปไข่หรือโค้งมนแบบทรงเจดีย์ ซึ่งพระพักตร์จะต้องสัมพันธ์กับพระเกศ และพระกรรณ

พระเกศของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซม ก็มีลักษณะคล้ายกันกับเกศพิมพ์อื่นๆ แต่ลักษณะเด่นที่เห็นชัดของเกศ คือ มีส่วนแหลมชะลูดและมีลักษณะเกศยาวมากกว่าที่จะเป็นเกศสั้น ในขณะที่เดียวกันมีทั้งแบบเกศจรดซุ้มและเกศทะลุซุ้ม แต่โอกาสที่จะเป็นเกศทะลุซุ้มของพิมพ์ฐานแซมค่อนข้างน้อย และแน่นอนว่าโคนเกศของพิมพ์ฐาน

แซมแตกต่างจากโคนเกศของพิมพ์ทรงเจดีย์หรือเกศบัวตูม คือ โคนเกศไม่ได้แสดงส่วนนูนของฐานเกศ แต่จะเป็นปลีที่ปลายเกศจะค่อยๆ แหลมชะลูดขึ้นไปเรื่อยๆ

เอกลักษณ์ของพระกรรณในพิมพ์ฐานแซมนี้คือ พระกรรณซ้ายขององค์พระมักจะอยู่ชิดพระพักตร์มากกว่าพระกรรณขวา ซึ่งปรากฏช่องไฟห่างจากพระกรรณพอเห็นได้ชัด แน่แน่นอนว่าพระกรรณของพิมพ์ฐานแซมทุกแม่พิมพ์จะเป็นพระกรรณแบบบายศรี คือยาวลงมาจรดไหล่ และมักจะติดให้เห็นมากกว่าในพิมพ์อื่นๆ

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

พระศอในพระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์ฐานแซม มักเป็นลักษณะของพระศอสัมพันธ์ อันหมายถึง ไม่ได้แสดงลำพระศอให้เห็นเด่นชัดเหมือน ในบางพิมพ์ แต่จะปรากฏส่วนนูนรำไร ต่อเนื่อง กันระหว่างพระพักตร์และพระอุระ และแน่นอน ว่างบางพิมพ์พระศอกก็จะกลืนหายไปไม่ปรากฏ ให้เห็น

สำหรับพระอุระนั้นมีลักษณะ 2 แบบ ตามภาษาพูด คือ ที่ผู้ชำนาญการขอบพูดกันว่า “อกเต็ม” และ “อกร่อง” โดยคำกล่าวนี้แต่ เดิมนั้นเขาจะยอมรับยกให้ลักษณะของพระ อุระแบบอกตัน หรืออกเต็ม เป็นของวัดระฆัง ชัดเจน ส่วนอกร่องนั้นมักจะถูกยกให้เป็นบาง ชุนพรหมเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งข้อเท็จจริงอันนี้

ภายหลังได้เกิดการยอมรับใหม่ๆขึ้น โดยยอมรับว่าไม่ว่าจะเป็นแบบอกร่องหรืออกเต็ม ก็ สามารถเป็นวัดระฆังได้ทั้งสองแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสาระสำคัญอื่นๆไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา ผิวพระ หรือคราบโคล มวลสารสำคัญต่างๆ เป็นต้น

วงแขนของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ ฐานแซม เป็นอีกลักษณะเด่นหนึ่ง และเป็น เอกลักษณ์เฉพาะ เพราะเป็นลักษณะของวง แขนแบบแสดงการหักข้อศอกอย่างชัดเจน นอกจากนั้น ไหล่ทั้งสองมักจะเป็นลักษณะ ไหล่ยก หรือชอกไหล่เล็ก ทำให้เห็นการยกตัว ของไหล่ และแสดงวงแขนเป็น 2 ท่อน

RK040005

พระสมเด็จจวัดระฆัง
พิมพ์ฐานแซม

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

หน้าตักพระสมเด็จจวัดระฆังพิมพ์ฐานแซม จะแสดงอิริยาบถขัดสมาธิเพชร คือ สมาธิแบบแข็งไขว้กัน ด้วยเอกลักษณ์เฉพาะ ของหน้าตักแบบนี้ทำให้ผู้ศึกษาสามารถแยกแยะได้ง่ายขึ้น จนมีคำกล่าวบางคำที่แสดงเอกลักษณ์ดังกล่าวนี้ว่า ช่วงกลางของการประสานซ้อนสมาธิเพชรจะมีลักษณะคอดแบบคอสาเกต้าข้าว นั้นหมายถึงว่าหัวเข้าซ้ายและขวาจะเป็นส่วนนูนเด่นออกมา ส่วนกลางนั้นจะแสดงเส้นการซ้อนที่บอบบางกว่าจนเห็นได้ชัด

ในพระสมเด็จจวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซมแน่นอนว่าเส้นแซมระหว่างฐานต้องปรากฏให้เห็นได้ชัด ซึ่งเส้นแซมแรกนั้นอยู่ระหว่างหน้าตักกับฐานชั้นบนสุด ส่วนเส้นแซมที่สองอยู่ระหว่างฐานบนกับฐานกลาง แต่ในฐานล่างสุดกับฐานกลางนั้นไม่ปรากฏเส้นแซม และ

อยากบอกอีกอย่างหนึ่งว่าเส้นแซมที่เป็นเอกลักษณ์ก่อให้เกิดชื่อพิมพ์ จริงๆ แล้วในพิมพ์อื่นๆ ก็ปรากฏเส้นแซมอยู่เหมือนกัน แต่ความคมชัดของเส้นแซมนั้นไม่เท่ากับในพิมพ์ฐานแซม

เนื้อหาของพระสมเด็จจวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซมมีทั้งเนื้อหยาบและเนื้อละเอียด สีสันวรรณะก็เช่นเดียวกัน คือมีทั้งวรรณะทั่วๆ ไป และวรรณะที่พบเห็นกันบ่อยก็คือวรรณะน้ำตาล ซึ่งมักจะพบในเนื้อประเภทตุ๋บตุ๋บ ส่วนเนื้ออื่นๆ นั้นส่วนใหญ่จะพบเป็นเนื้อละเอียด แน่นมากกว่าเนื้อแบบกลางๆ ดังนั้น จึงขอตั้งข้อสังเกตไว้ว่าเนื้อวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซม ส่วนใหญ่ที่พบเห็นกันจะพบแบบเนื้อหยาบก็หยาบไปเลย หรือไม่ก็เนื้อแบบละเอียดแน่น ซึ่งทั้งสองเนื้อนี้พบเห็นได้ง่ายกว่าเนื้ออื่นๆ

RK040006

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ฐานแซม

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

เนื้อแบบแก่ปูนและแก่ผง

ดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นแล้วว่าการจะแยกแยะระหว่างวัดระฆังและบางขุนพรหมนั้น เพียงแค่พิจารณาจากการตัดพิมพ์นั้นคงไม่ได้เพราะสาระสำคัญในการแยกแยะจริงๆ จะต้องแยกแยะจากเนื้อหาเป็นสำคัญ และแน่นอนว่าเนื้อหาของวัดระฆังนั้นต้องเป็นเนื้อที่แก่ผงหรือแก่ดินสอพองมากกว่าแก่ปูน แต่ในเนื้อแบบแก่ปูนก็มีอยู่ แม้จะยังพบน้อยกว่า ยกเว้นแต่พระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซม ที่นำไปบรรจุกรุบางขุนพรหม ที่เรียกกันว่า “พระสองคลอง” แบบนั้นมักจะมีลักษณะความกระด้างของผิวหรือความแกร่งมากกว่าจนเห็นได้ชัด

ไม่ว่าจะปั้นมวลสารหลักหรือมวลสารร่วมในพิมพ์ฐานแซม ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับในพิมพ์อื่นๆ และในพิมพ์ฐานแซมนั้น ส่วน

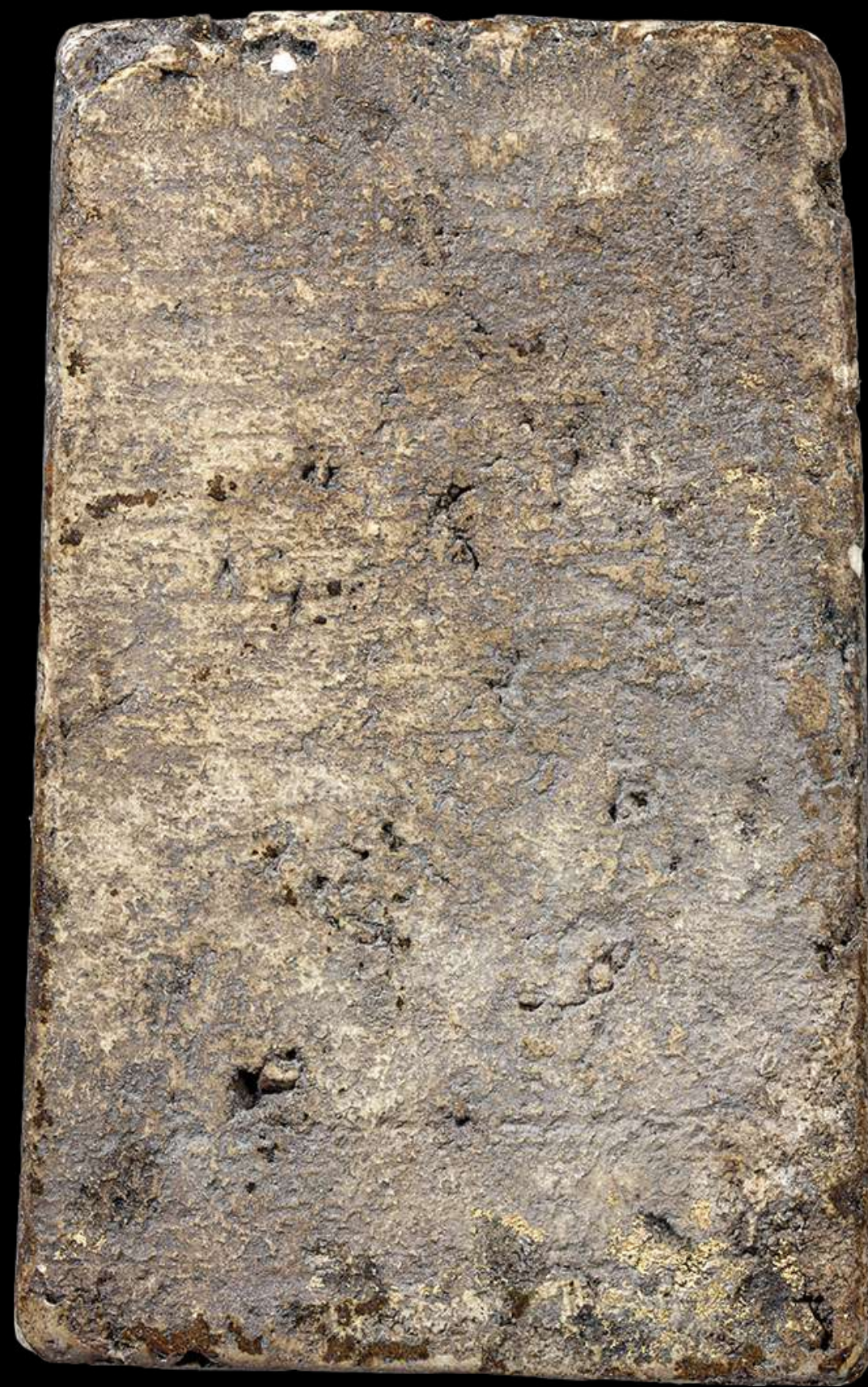
ใหญ่แล้วมักจะพบพระที่แก่มวลสารมากกว่าแบบไม่ค่อยมีมวลสาร ประการสำคัญในพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซม หากเป็นเนื้อน้ำตาลหรือเนื้อตูปต๊ีบ มักจะไม่ค่อยมีมวลสารหลากหลาย แต่มักจะพบเพียงก้อนฝงเล็กบ้าง ใหญ่บ้างกระจายตัวกันเป็นหลุมเป็นบ่อจนเห็นได้ชัด

เอกลักษณ์ด้านหลังของพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ฐานแซม นั่นคือส่วนใหญ่อาจไม่ค่อยปรากฏการปรีขอบโดยรอบ แต่ที่พบมากที่สุดเห็นจะเห็นหลังแบบสังขยา หรือแบบที่มีรูปพรุนปลายเข็มตลอดหลัง หรือไม่ก็เป็นแบบหลังแน่น ปรากฏลอนคลื่นกระดานบ้าง แต่เชื่อว่าหลังแบบปรีขอบจะไม่มีเลยก็ไม่ใช่ครับ

พระสมเด็จพิมพ์ปรกโพธิ์

RK050001

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ปรกโพธิ์

๑๐๘ พิมพ์เก่า เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ดังที่ไว้กล่าวไว้แล้วในข้อมูลการพิจารณา พระสมเด็จวัดระฆังพิมพ์เกศบัวตูม ว่าพิมพ์ปรกโพธิ์ เป็นอีกแม่พิมพ์หนึ่งที่ถือได้ว่าคลาสสิกที่สุด ทั้งนี้เพราะครูช่างที่รังสรรค์งานพิมพ์ปรกโพธิ์ของวัดระฆังท่านได้ประมวลเอาเอกลักษณ์ และศิลปะพิมพ์ทรงอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพิมพ์มาประมวลไว้ในพิมพ์ปรกโพธิ์หลายๆ แม่พิมพ์ ดังนี้

พิมพ์ปรกโพธิ์ แบบพระประธาน
พิมพ์ปรกโพธิ์ แบบพิมพ์ทรงเจดีย์
พิมพ์ปรกโพธิ์ แบบเกศบัวตูม
พิมพ์ปรกโพธิ์ แบบฐานแซม

เมื่อกล่าวถึงพิมพ์ปรกโพธิ์ แบบพระประธาน หลายท่านอาจรู้สึกงง เพราะไม่เคยพบเห็น หรืออาจพบเห็นแล้วมิได้เฉลียวใจว่าศิลปะพิมพ์ทรงของพิมพ์ปรกโพธิ์แบบนี้จะเป็นพิมพ์ปรกโพธิ์แบบพระประธานหรือไม่ ซึ่งแน่นอนว่าพิมพ์ปรกโพธิ์แม่พิมพ์พระประธาน นั้นหาชมได้ยากมาก แต่ขอยืนยันว่ามีนะครับ

RK050002

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ปรกโพธิ์

๑๐๘ พิมพ์เก่า เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

พิมพ์ปรกโพธิ์แบบทรงเจดีย์ พิมพ์นี้รายละเอียดเค้าโครงขององค์พระ หน้าตัก และฐานจะมีฟอร์มหรือรูปพรรณของพิมพ์ทรงเจดีย์ หรือลอม้ายคล้ายคลึงกับพิมพ์ทรงเจดีย์ อยู่ไม่น้อย แล้วช่างจึงแกะให้ปรากฏลักษณะของใบโพธิ์ที่ปกคลุมลงมา

ในขณะเดียวกันหากจะกล่าวถึงพิมพ์ปรกโพธิ์แบบเศศบัวตูม ก็จะมีลักษณะขององค์พระคล้ายคลึงกับพิมพ์เศศบัวตูมที่ช่างบรรจงสอดใส่ใบโพธิ์และกิ่งโพธิ์เอาไว้ ซึ่งแน

นอนว่ารายละเอียดส่วนอื่นๆ นั้นก็จะปรากฏคล้ายคลึงกัน เช่น เส้นสังฆาฏิ หรือแม้แต่เศศพระ ซึ่งในส่วนของเศศพระนี้มีข้อน่าสังเกต เฉพาะของพิมพ์ปรกโพธิ์ที่อยากให้อ่านจำไว้ นั่นคือ เศศพระส่วนใหญ่ของพิมพ์ปรกโพธิ์จะเป็นลักษณะเศศบัวตูมเกือบทั้งหมด และพระพักตร์มักจะเป็นผลมะตูมเช่นกัน

RK050003

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ปรกโพธิ์

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ส่วนการขัดสมาธิของพิมพ์ปรกโพธิ์นั้น หากเป็นปรกโพธิ์แบบเกศบัวตูมก็มีทั้งประเภทแม่พิมพ์ที่เห็นว่าเป็นการขัดสมาธิเพชร และรวมทั้งประเภทเกศบัวตูมที่ขัดสมาธิราบชัดเจนก็มี

สำหรับพิมพ์ปรกโพธิ์แบบฐานแซมนั้น มักจะปรากฏเส้นแซมโยงจากปลายเท้าซ้าย

ลากมาตลอดแนวหน้าตัก คล้ายๆ กับเส้นแซมที่ปรากฏในพระวัดมฤคทายวัน พิมพ์ปรกโพธิ์ และแน่นอนว่านอกเหนือจากเส้นแซมดังกล่าว เส้นแซมระหว่างฐานบนกับฐานกลางก็มักจะปรากฏให้เห็นเช่นกัน

RK050004

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ปรกโพธิ์

๑๐๘ พิมพ์แก้ว เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ส่วนเอกลักษณ์ของพิมพ์ปรกโพธิ์นั้นจะมีสองลักษณะ แต่ที่พบบ่อยและอาจไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากสังคมวงการคือเนื้อหยาบแบบแก่น้ำมัน ส่วนเนื้อหยาบอีกประเภทหนึ่งก็คือเนื้อหยาบแบบวัดระฆังทั่วไป แต่ส่วนใหญ่ของเนื้อพิมพ์ปรกโพธิ์นั้นมักจะเป็นเนื้อละเอียดแน่น แกร่ง และความหลากหลายของเนื้อหยาบจะมีความแตกต่างอยู่กับพิมพ์อื่นๆ ไม่น้อย

ด้วยหลายๆ ข้อมูลที่กล่าวมาแล้ว เป็นเหตุให้น่าสนใจขึ้นถึงความเป็นไปได้หรือความน่าจะเป็นของพระที่พบเห็นเล่นหายอม

รับร่วมกันได้ หรือบางองค์ที่ผู้ชำนาญการมีโอกาสยอมรับว่าเป็นพระวัดระฆังแท้ ก็ด้วยอาจจะเป็นเพราะว่าวาระในการจัดสร้างพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ปรกโพธิ์นี้ น่าจะเป็นการสร้างต่างวาระกันกับพิมพ์อื่นๆ อีก 4 แม่พิมพ์ ส่วนตัวผู้เขียนเองนั้นเชื่อว่าศิลปะพิมพ์ทรงของพิมพ์ปรกโพธิ์นั้นถูกรังสรรค์และถ่ายทอดถ่ายเทมาจากพิมพ์อื่นๆ แต่เกิดจากกลุ่มช่างเดียวกันกับพิมพ์อื่นๆ แต่น่าจะหลังจากที่พิมพ์อื่นๆ ได้สร้างเสร็จสิ้นไปแล้ว

RK050005

พระสมเด็จวัดระฆัง
พิมพ์ปรกโพธิ์

๑๐๘ ปีผ่านไป เรื่องราวของพระสมเด็จฯ

“

ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่าช่างได้ประมวล
รายละเอียดเอกลักษณ์ของพิมพ์ต่างๆ มารวม
ไว้ในพิมพ์ปรกโพธิ์หลากหลายแม่พิมพ์ดังที่
กล่าวแล้ว และด้วยจำนวนการพบเห็นพิมพ์
ปรกโพธิ์ของวัดระฆังที่น้อยมาก อาจสันนิษฐาน
ได้ว่าน่าจะสร้างขึ้นในวาระหลังๆ ก่อนที่
เจ้าประคุณสมเด็จฯ ไกล่ถึงกาลกิริยา

แต่มีผู้ชำนาญการบางท่านที่เคยร่วม
สนทนาถึงพิมพ์สมเด็จพิมพ์ปรกโพธิ์
หรือแม้แต่สำนักสะสมวิไอพีรุ่นเก่า ระดับที่มี

เกณฑ์อายุ 80-90 ปี ท่านกลับเชื่อว่าพิมพ์
ปรกโพธิ์ควรจะสร้างก่อนพิมพ์อื่นๆ ไม่เป็นไรครับ
ไม่ว่าข้อสันนิษฐานของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะ
ถูกหรือผิด ในที่นี้คงไม่ต้องยืนยันกัน แต่ขอ
ฟันธงว่าพระสมเด็จวัดระฆัง พิมพ์ปรกโพธิ์
มีอยู่จริง และมีอยู่หลายแม่พิมพ์ดังที่กล่าว
มาแล้ว

บ้านพระครูติ
0982878245

ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม หรือประสงค์จะแลกเปลี่ยนทรรศนะมุมมอง
หรือเพิ่มพูนความเข้าใจจนกระจ่าง สามารถติดต่อได้ที่

บ้านพระ ครูดี

บ้านพระ ครูดี เลขที่ 58 ม.3 ซ.วัดสวนแก้ว ถ.โยธาธิการ
ต.ลาดใหญ่ อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม 75000

สืบสานพุทธศิลป์ สกลช่วงไทย

สืบสานพุทธศิลป์ สกลช่วงไทย

สืบสานพุทธศิลป์ สกลช่วงไทย

ID : @buddhistarts

Tel : 0819532888, 0982878245

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.ชัยพร พิบูลศิริ
ดร.สุชาติ มั่นคงพิทักษ์กุล

นักเขียน

อาจารย์ อรรถภูมิ บุญเกียรติ

บรรณาธิการบริหาร

อาจารย์ อรรถภูมิ บุญเกียรติ

ช่างภาพ

ธี บุญรักษา
สุรัชย์ มั่นคงพิทักษ์กุล

กองบรรณาธิการ

พุทธพร บุญเกียรติ
ลือชา ประทุมเมือง

ออกแบบรูปเล่ม

สุรัชย์ มั่นคงพิทักษ์กุล

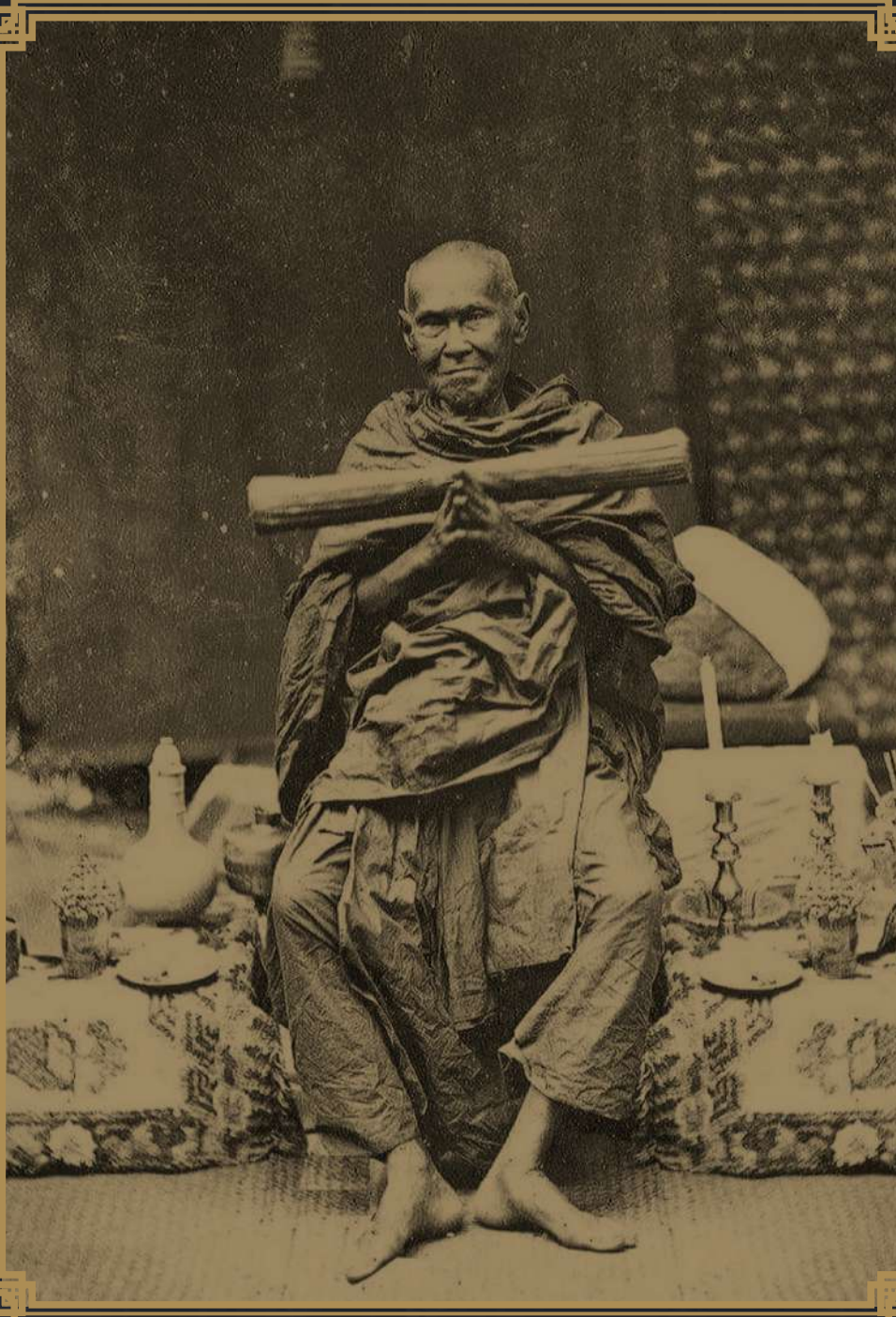
สนใจทำ eBook ติดต่อ

Peter JR 0820016677

©2567 บ้านพระ ครูดี สงวนลิขสิทธิ์ตาม พรบ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ห้ามคัดลอก
เนื้อหาและภาพก่อนได้รับอนุญาตรวมทั้งห้ามดัดแปลงเป็นฉบับบันทึกเสียง วิดีโอ
เทปโทรทัศน์ ภาพยนตร์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

All contents ©2024 Baan Pra Kru Ti Digital Publishing or published
under licence. All rights reserved. No part of this magazine may be used,
stored, transmitted or reproduced in any way without the prior written
permission of the publisher.

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

พระคาถาชินบัญชร

โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตาราม

ตั้งนะโม ๓ จบ แล้วระลึกถึงคุณของเจ้าประคุณสมเด็จพระ

พุฒะกาโม ละเภพุตตั้ง
อติกาเย กายะญายะ
อติปิโส ณะคะวา
มรณัง สุขัง อะระหังสุคะโต

ธนะกาโม ละเภระนัง
เทวานัง ปิยะตัง สุตตะวา
ยะมะราชาโน ท้าวเวสสุวัณโณ
นะโมพุทธายะ

๑. ชะยาสะนากะตา พุทธา
จะตุสัจจาสะภัง ระสัง
๒. ตัณห์กะราทะโย พุทธา
สัพเพ ปะติฏฐาตา มัยหัง
๓. สีเส ปะติฏฐิโต มัยหัง
สังโฆ ปะติฏฐิโต มัยหัง
๔. หะทะเย เม อะนุรุทโธ
โกณฑัญโญ ปิฏฐากาัสสมิง
๕. ทักขิเณ สะวะเน มัยหัง
กัสสะโป จะมะหاناโม
๖. เกสโต ปิฏฐีกาัสสมิง
นิสินโน สิริสัมปโน
๗. กุมาระกัสสะโป เถโร
โส มัยยหัง ะวะทะเน นิจจัน
๘. ปุณโณ อังคุลิมาโล จะ
เถรา ปัญจะ อิเม ชาตา
๙. เสสาสีติ มะหาเถรา
เอเตสีติ มะหาเถรา
๑๐. ชะลันตา สีละเตเชนะ
ระตะนัง ปุระโต อาสิ
๑๑. ะชัคคัง ปัจฉะโต อาสิ
ขันธะ โมระ ปริตตัญจะ
๑๒. อาภาเส ณะทะนัง อาสิ
ชีนา นานา ะวะระสังยุตตา
๑๓. วาตะ ปิตตา ทิสัญชาตา
อะเสสา วินะยัง ยันตุ
๑๔. ะสะโต เม สะกิจเจะนะ
ชินะปัญชะระมะขัมมัท
๑๕. สะทะปาเลนตุ มัง สะเพ
อิจจะะ มันโต

เชตะวามารังสะวาหะนัง
เย ปิวิงสุ ณะราสะภา
อัญฐะวีสะติ นายากะ
มัตถะเกเต มุนิสสะรา
พุทโธ ัมโม ทะวีโลจะเน
อุเร สัพพะคุณากะโร
สารีปุตโต จะทักขิเณ
โมคคัลลานโณ จะวามะเก
อาสุง อานันทะราหูโล
อุกาสุง วามะโสตะเก
สุริโยวะะ ปะภังกะโร
โสภีโต มุนิปุงคะโว
มะเหสี จิตตะวาทะโก
ปะติฏฐาสี คุณากะโร
อุปาสี นันทะ สีวะลี
นะลาญเฏ ติลกะมา
วิชิตา ชินะสาวะกา
ชินะวันโต ชิโนระสา
อังคะมังคะสุ สันฐิตา
ทักขิเณ เมตตะสุตตะกัง
วามะ อังคุลิมาละกัง
อาฏานาฏิยะ สุตตะกัง
เสสา ปาการะสันธุตา
สัตตป ปาการะลังกะตา
พาหิรัช ฉัตตุ ปัททะวา
อะนันตะ ชินะ เตชะสา
สะทา สัมพุทธะ ปัญชะเร
วิหะรันตัง มะหิตะเล
เต มะหาปฐิสาสะภา
สุคุตโต สุรักโข

ชินานุภาเวนะ
ธัมมานุภาเวนะ
สังฆานุภาเวนะ
สัทธัมมานุภาวะ ปาลิโต

ชิตุปัททะโว
ชิตาริสังโค
ชิตันตะราโย
จะรามิ ชินะปัญชะเรติ

คำแปล พระคาถาชินบัญชร

๑. พระพุทธเจ้าและพระนราสภาทั้งหลายผู้ประทับนั่งแล้วบนชัยบัลลังก์ ทรงพิชิตพระยามาราธราชผู้พรั่งพร้อมด้วยเสนาราชพาหนะ แล้วเสวยอมตรส คืออริยสัจธรรมทั้งสี่ประการ เป็นผู้นำสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นจากกิเลสและกองทุกข์

๒. มี ๒๘ พระองค์ คือพระผู้ทรงพระนามว่า ตัณห์กรเป็นอาทิ พระพุทธเจ้าผู้จอมมุณีทั้งหมดคนนั้น

๓. ข้าพระพุทธเจ้าขออัญเชิญมาประดิษฐานเหนือเศียรเกล้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประดิษฐานอยู่บนสิริระ พระธรรมอยู่ที่ดวงตา ทั้งสองพระสงฆ์ผู้เป็นอากรบ่อเกิดแห่งสรรพคุณอยู่ที่อก

๔. พระอนุรุทธะอยู่ที่ใจ พระสารีบุตรอยู่เบื้องขวา พระโมคคัลลาอยู่เบื้องซ้าย พระอัญญาโกณฑัญญะอยู่เบื้องหลัง

๕. พระอานนท์กับพระราหุลอยู่ที่หูขวา พระกัสสะปะกับพระมหานามะอยู่ที่หูซ้าย

๖. มุณีผู้ประเสริฐ คือพระโสภิตะผู้สมบูรณ์ด้วยสิริ ดังพระอาทิตย์ส่องแสงอยู่ที่ทุกเส้นขน ตลอดร่างทั้งข้างหน้าและข้างหลัง

๗. พระเถระกุมาระกัสสะปะผู้แสวงบุญทรงคุณอันวิเศษ มีวาหะอันวิจิตรไพเราะอยู่ที่ปากเป็นประจำ

๘. พระปุณณะ พระอังคุลิมาล พระอุบาลี พระนันทะ และพระสีวะลี พระเถระทั้ง ๕ นี้ จงปรากฏเกิดเป็นกระแจะจุมเจิมที่หน้าผาก

๙. ส่วนพระอสีติมหาเถระที่เหลือ ผู้มีชัยและเป็นพระโอรส เป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าผู้ทรงชัย แต่ละองค์ล้วนรุ่งเรืองไฟโรจน์ด้วยเดชแห่งศีลให้ดำรงอยู่ทั่วอวัยะน้อยใหญ่

๑๐. พระรัตนสูตรอยู่เบื้องหน้า พระเมตตาสสูตรอยู่เบื้องขวา พระอังคุลิมาลปริตรอยู่เบื้องซ้าย พระธชัคคะสูตรอยู่เบื้องหลัง

๑๑. พระขันธปริตร พระโมรปริตร และพระอาฏานาฏิยสูตรเป็นเครื่องกางกั้นดุจดั่งคาวอยู่บนนภาภาค

๑๒. อนึ่งพระชินพุทธเจ้าทั้งหลายนอกที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้ประกอบพร้อมด้วยกำลังนานาชนิดมีศिलाทิคุณอันมั่นคง คือสัตตะปการเป็นอาภรณ์ตั้งล้อมเป็นกำแพงคุ้มครองเจ็ดชั้น

๑๓. ด้วยเดชานุภาพแห่งพระอนันชินเจ้า ไม่ว่าจะทำการใดๆ เมื่อข้าพระพุทธเจ้าเข้าอาศัยอยู่ในพระบัญชรดวงกรงล้อมแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอโรคอุปัทวะทุกข์ทั้งภายนอกและภายในอันเกิดแต่โรคภัยคือโรคลมและโรคดี เป็นต้น เป็นสมุฏฐานจงกำจัดให้พินาศไปอย่าได้เหลือ

๑๔. ขอพระมหาบุรุษผู้ทรงพระคุณอันล้ำเลิศทั้งปวงนั้น จงอภิบาลข้าพระพุทธเจ้า ผู้อยู่ในภาคพื้นท่ามกลางพระชินบัญชร ข้าพระพุทธเจ้าได้รับการคุ้มครองปกปักษ์รักษาภายในเป็นอันดีฉะนี้แล

๑๕. ข้าพระพุทธเจ้าได้รับการอภิบาลด้วยคุณานุภาพแห่งสัทธรรม จึง ชนะเสียได้ซึ่งอุปัทวอันตรายใดๆ ด้วยอานุภาพแห่งพระชินพุทธเจ้า ชนะข้าศึกศัตรูด้วยอานุภาพแห่งพระธรรม ชนะอันตรายทั้งปวงด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ ขอข้าพระพุทธเจ้าจงได้ปฏิบัติและรักษาดำเนินไปโดยสวัสดิเป็นนิจนิรันดระเทอญ

WIKIATN

